

L'atenció a les persones amb necessitats especials de tipus relacional per part de les forces i cossos de seguretat

Una mirada des del Treball Social

Danae Dueñas Gómez

Treball final de grau – Grau de Treball Social

Tutor: Dr. Paco Lopez

Grau de Treball Social

Curs 2022 – 2023

Maig 2023

Resum	El present treball de fi de grau de Treball Social pretén ser una anàlisi de la realitat actual que existeix pel que fa al tracte de les forces i cossos de seguretat amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional (col·lectiu que inclou persones amb discapacitat intel·lectual i trastorn mental). Amb aquesta finalitat, s'ha contrastat el marc teòric obtingut amb la visió dels diferents agents implicats (mossos d'esquadra, persones amb necessitats especials de tipus relacional i treballadors i treballadores socials). D'aquesta manera s'han formulat propostes de millores envers les intervencions policials amb aquest col·lectiu i l'acompanyament que des del Treball Social s'ha de realitzar.
Paraules Clau	Discapacitat intel·lectual, trastorn mental, intervenció policial, forces i cossos de seguretat, facilitador.

Resumen	El presente trabajo de fin de grado de Trabajo Social pretende ser un análisis de la realidad actual que existe por parte de las fuerzas y cuerpos de seguridad con las personas con necesidades especiales de tipo relacional (colectivo que incluye personas con diversidad intelectual y trastorno mental). Con esta finalidad, se ha contrastado el marco teórico obtenido con la visión de los diferentes agentes implicados (mossos de esquadra, personas con necesidades especiales de tipo relacional y trabajadores y trabajadoras sociales). De esta manera, se han formulado propuestas de mejora en relación con las intervenciones policiales con este colectivo y el acompañamiento que des del Trabajo Social se debe realizar.
Palabras clave	Discapacidad intelectual, trastorno mental, intervención policial, fuerzas y cuerpos de seguridad, facilitador.

Abstract	This final degree project in Social Work aims to be an analysis about the present reality that exists by the police with the people with special requirements of relational type (collective that includes people with intellectual disability and mental disorder). For this purpose, it has been compared the theoretical framework achieved with the different agents involved perspectives (mossos d'esquadra, people with special requirements of relational type and social workers). In this way, it has been provided suggestions about the police action with this collective and the Social Worker support.
Keywords	Intellectual disability, mental disorder, police intervention, police, <i>facilitador</i> .

A todas las personas que han creído en mí, incluso cuando yo no lo hacía. Que han estado de una forma u otra conmigo. Que han disfrutado de mis logros y me han impulsado ante las dificultades.

También a las personas que han hecho posible este trabajo. A lo largo del camino con Paco y, en la práctica, a las personas que me han dado unos minutos de su tiempo para explicarme sus vivencias. En especial, a una de ellas, sin la cual este trabajo no habría surgido. Porque las cosas pueden ser difíciles; pero, con esfuerzo y dedicación, mejorar es posible.

Índex

1.	Introducció i justificació	5
2.	Preguntes de recerca i objectius	6
3.	Marc teòric i estat de la qüestió	7
3.1	La diversitat funcional psíquica i el trastorn mental	7
3.2	Persones amb necessitats especials de tipus relacional i àmbit judicial	9
3.3	Forces i cossos de seguretat de l'Estat	11
3.4	Barreres i dificultats de l'actuació policial amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional	14
3.5	Orientacions per a la bona praxi policial	16
4.	Metodologia	22
4.1	Disseny de la investigació	22
4.2	Participants	22
4.3	Instruments de recollida de dades	23
4.4	Procediment de la recollida de dades	25
4.5	Tractament d'informació	25
4.6	Críteris ètics	26
4.7	Pla de treball	27
5.	Anàlisi de resultats	28
5.1	Definició dels agents implicats	28
5.2	Atenció a les persones amb necessitats especials de tipus relacional per part de les forces i cossos de seguretat	31
5.3	Detecció de la discapacitat intel·lectual o del trastorn mental	36
5.4	El professional del Treball Social com acompanyat de persones amb necessitats especials de tipus relacional en processos policials	38
5.5	Adaptacions i ajustaments del procediment policial	40
5.6	Propostes de millora a realitzar en els procediments policials	42
5.7	La figura del facilitador en els processos policials	45
6.	Discussió	49
7.	Conclusions i propostes de millora	54
8.	Referències	57
9.	Annexos	v. document específic

1. Introducció i justificació

Al llarg de la meua experiència professional a l'àmbit social, he acompanyat a persones amb discapacitat intel·lectual i trastorn mental en diferents tipus de procediments policials i judicials. De forma general, la societat no està conscienciada envers aquest col·lectiu i, malauradament, els professionals socials acabem acostumant-nos a ser els filtres que hi ha entre aquestes persones i la resta de la societat i viceversa. Des d'aquesta visió, tot i haver detectat certes dificultats per part dels agents policials en els diferents acompanyaments realitzats, mai m'havia plantejat això com una vulneració de drets de les persones amb discapacitat intel·lectual i salut mental, fins al moment en el qual com acompanyant vaig adonar-me que les actuacions policials que s'estaven donant estan molt lluny de tenir una mirada social.

Aquest treball sorgeix de totes aquelles situacions, de tots els acompanyaments en els quals he hagut de ser el pont entre agents policials i persona amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental. És arran d'aquestes experiències on començo a percebre la importància de l'acció social, també, en l'àmbit policial, com a eina no només per a les persones amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental sinó també pels mateixos agents policials.

Donat que el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual i el de trastorn mental presenten una especial vulnerabilitat a causa de la seva manera de relacionar-se i entendre el món que les envolta, he considerat agrupar tots dos col·lectius en un de sol sota el nom de "persones amb necessitats especials de tipus relacional". Aquest concepte serà utilitzat al llarg del present treball.

Davant de la realitat plantejada, des d'aquest treball de final de grau de Treball Social es pretén realitzar un aprofundiment teòric envers les dificultats que existeixen en el tracte dels agents policials amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional. Per aquest motiu, en primer lloc, s'ha conformat un marc teòric des del qual recolzar la resta de la investigació. És fonamental conèixer com està l'estat de la qüestió, per a partir d'aquí poder formular i construir propostes de millora de cara a un futur més accessible i respectuós amb les persones que formen part d'aquest col·lectiu.

Tanmateix, una vegada determinat el marc de referència actual envers el tracte que reben les persones amb diversitat funcional i trastorn mental per part de les forces i cossos de seguretat, s'ha considerat contrastar aquesta informació mitjançant entrevistes amb profunditat amb persones amb necessitats especials de tipus relacional, agents policials i professionals del Treball Social. Posteriorment, s'ha dut a terme l'anàlisi dels resultats obtinguts a les diferents entrevistes realitzades i la consegüent discussió entre el marc teòric mencionat inicialment i els resultats obtinguts.

2. Preguntes de recerca i objectius

Aquesta investigació sorgeix de diferents situacions en les quals, com a educadora social, he pogut vivenciar les dificultats i les carències que s'han donat quan he acompanyat a persones amb diversitat funcional intel·lectual o amb un trastorn mental (com s'ha explicat a la introducció, en el present treball s'agrupen els dos col·lectius en un de sol anomenat persones amb necessitats especials de tipus relacional) en processos policials, sigui com a víctimes o com a infractores.

Arran d'aquestes experiències professionals sorgeixen dues preguntes de recerca, les quals estan interconnectades: en primer lloc, **“les forces i cossos de seguretat tenen les competències i els mitjans necessaris per dur a terme un tracte adequat i amb igualtat d'oportunitats per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional?”**. En segon lloc, i en relació amb aquesta primera, esdevé la següent, **“quines millores es podrien realitzar per afavorir que les persones amb necessitats especials de tipus relacional puguin obtenir un tracte per part de les forces i cossos de seguretat en igualtat d'oportunitats que la resta de la població, tenint en compte les seves necessitats?”**.

Davant d'aquestes preguntes de recerca, es determinen tres objectius que són els que orienten la present investigació. Per una banda, un dels objectius és **definir la realitat actual de l'àmbit jurídic i, concretament, de les forces i cossos de seguretat envers el tracte i l'atenció a les persones amb necessitats especials de tipus relacional independentment de si són víctimes o infractores**. Aquest primer objectiu permetrà poder crear un marc teòric de la situació actual sobre el qual hauria de recolzar-se l'actuació de les forces i cossos de seguretat.

Per altra banda, el segon objectiu és **conèixer la percepció dels diferents agents implicats en la qüestió de la investigació (persones amb necessitats especials de tipus relacional, agents policials i professionals del Treball Social) sobre el tracte i l'atenció que es dona per part de les forces i cossos de seguretat a les persones amb necessitats especials de tipus relacional**. Amb aquest objectiu, es pretén obtenir una imatge de la realitat que s'està donant a la pràctica des de les diferents visions, la visió dels agents de les forces i cossos de seguretat, la visió de les persones amb necessitats especials de tipus relacional implicades i la visió de l'àmbit social.

Per últim, el darrer objectiu és **identificar estratègies de millora aplicables a l'acció policial davant de les intervencions que s'hagin de realitzar amb el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional, les quals afavoreixin la igualtat d'oportunitats en l'exercici dels seus drets**. D'aquesta manera es plantejaran un seguit d'orientacions dirigides tant als i les agents policials com als treballadors i treballadores socials, ja que són una figura

social molt propera al col·lectiu i que, inclús, en alguns moments poden dur a terme, de forma informal, la funció d'intermediari entre les persones en qüestió i els i les agents de les forces i cossos de seguretat. Per tant, mitjançant aquest objectiu es farà una aportació a la professió en relació amb l'acompanyament i l'atenció amb aquelles persones amb necessitats especials de tipus relacional en els procediments policials.

3. Marc teòric i estat de la qüestió

3.1 La diversitat funcional psíquica i el trastorn mental

Per poder centrar aquest treball de final de grau, és fonamental delimitar els col·lectius en els quals se centra la investigació. Tot i que al llarg d'aquest treball es parlarà de persones amb necessitats especials de tipus relacional, és important concretar què engloba aquest concepte. Per tant, el concepte persones amb necessitats especials de tipus relacional està format per dos col·lectius: per una banda, persones que presenten una diversitat funcional psíquica i, per l'altra, persones amb un trastorn mental. S'ha decidit agrupar aquests dos col·lectius en un de sol perquè, generalment, són persones que presenten especial vulnerabilitat, ja que la seva condició els influeix en la manera de relacionar-se i de percebre el seu entorn i tot el que aquest comporta.

Així doncs, per poder partir d'una concepció clara del que engloba el concepte persones amb necessitats especials de tipus relacional, es delimitarà a continuació cadascun dels col·lectius que el conforma:

En primer lloc, a l'article primer de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008) de l'Organització de les Nacions Unides (ratificada al BOE núm. 96 del 21 d'abril del 2008), la qual és la major referència envers aquesta matèria, es defineix a les persones amb discapacitat (també anomenades persones amb diversitat funcional) com a aquelles persones que "tengan deficiencias físicas, mentales, intelectuales o sensoriales a largo plazo que, al interactuar con diversas barreras, puedan impedir su participación plena y efectiva en la sociedad, en igualdad de condiciones con los demás" (BOE, 2008, p. 20649).

En concret, quan es parla d'una persona amb diversitat funcional psíquica, també anomenada discapacitat intel·lectual, es fa referència a aquella persona que ha patit un aturament durant el desenvolupament mental o aquest ha estat incomplet. Per consegüent, es pot produir un deteriorament, en menor o major grau, que pot repercutir en el desenvolupament psicomaduratiu. Aquest deteriorament pot desencadenar una afectació a diferents nivells: cognoscitiu, motriu, de llenguatge i/o de socialització. Tanmateix, aquestes afectacions acostumen a comportar limitacions

que poden repercutir en els estàndards d'independència personal i de responsabilitat social en un o més aspectes de la vida quotidiana de la persona (Beizama et al., 2016).

Segons dades de l'Organització Mundial de la Salut (2022) (a partir d'ara OMS), a escala mundial, una de cada deu persones presenta algun tipus de discapacitat (Ospina, 2010). Pel que fa a l'Estat espanyol, les dades de l'INE extretes de l'Enquesta de Discapacitat, Autonomia personal i situacions de Dependència del 2020, determinen que en aquell any hi havia més de 4 milions de persones que van declarar tenir una discapacitat. De fet, d'acord amb les xifres de l'IMSERSO, l'any 2019 el nombre de persones que tenien reconegut un grau de discapacitat igual o superior al 33% era de 3,2 milions de persones, que en percentatge seria un 6,86% del total de la població espanyola. Referent al motiu del reconeixement de la discapacitat, el 17% era per demències i trastorns mentals i el 8,7% per una discapacitat intel·lectual.

Centrant-nos a escala autonòmica, l'any 2019 Catalunya era la comunitat autònoma amb major nombre de persones amb una discapacitat reconeguda, amb gairebé 600 mil persones, de les quals el 24,1% era per un trastorn mental i el 16,5% per una discapacitat intel·lectual. Tot i que cal destacar que per realitzar aquestes estadístiques només es comptabilitza a aquelles persones que disposen del certificat de discapacitat i, per tant, tenen reconeguda oficialment aquesta discapacitat. D'aquesta manera, no es comptabilitza a aquelles persones que no tenen reconeguda aquesta discapacitat tot i tenir-la (IMSERSO, 2019).

En segon lloc, segons l'OMS (2022), un trastorn mental és una alteració clínica que afecta de forma temporal i substancial la capacitat de la persona que la pateix per afrontar les demandes de la vida diària. Aquesta condició pot afectar a la cognició (alteracions de pensament), la regulació de les emocions (estat anímic) o el comportament i la personalitat d'una persona. Generalment, aquesta alteració va associada a un sentiment d'angoixa o a una discapacitat funcional en altres àrees importants. A diferència de la diversitat funcional psíquica o intel·lectual, el trastorn mental no disminueix ni deteriora les facultats mentals, sinó que les altera de forma esporàdica. Hi ha diferents tipus de trastorn mental, alguns d'ells són el trastorn de l'ansietat, la depressió, el trastorn bipolar o l'esquizofrènia.

D'acord amb les dades de l'OMS (2022), l'any 2019 es va determinar que del total de la població mundial, 970 milions de persones tenien un diagnòstic de trastorn mental, el que significa que 1 de cada 8 persones presentava problemes de salut mental. Els trastorns mentals més comuns mundialment són l'ansietat i els trastorns depressius. Des de llavors, el nombre de persones diagnosticades ha anat augmentat gradualment, però s'ha donat un creixement exponencial arran de la recent pandèmia de la COVID-19. De fet, l'OMS (2022),

estima que el nombre de persones que han patit o pateixen un trastorn mental d'ansietat o un trastorn depressiu major ha pogut augmentar en més d'un 26%.

Concretament a Espanya, la Confederación Salud Mental España (s.d.) estima que abans de la pandèmia de la COVID-19, el 9% del total de la població espanyola tenia algun tipus de problema de salut mental, mentre que entre el 2,5% i el 3% dels adults espanyols tenien un trastorn mental greu. De fet, es determina que 1 de cada 4 persones té o tindrà en algun moment de la seva vida un problema de salut mental.

3.2 Persones amb necessitats especials de tipus relacional i àmbit judicial

L'Organització de les Nacions Unides (2020) reconeix que garantir l'accés a la justícia en igualtat de condicions per a tota la població, incloses les persones amb necessitats especials de tipus relacional, és indispensable en qualsevol democràcia i Estat de dret, però també la lluita contra la desigualtat i l'exclusió que pot existir.

Les persones amb necessitats especials de tipus relacional, per la seva condició (per una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental), poden tenir alteracions pel que fa al comportament, la personalitat i l'adaptació social, que poden repercutir directament a la seva capacitat jurídica davant de possibles actes delictius, sigui com a víctima o com a infractora (Beizama et al., 2016).

A escala internacional, el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional està sobrerrepresentada en l'àmbit judicial, ja que té una prevalença d'entre el 0,5% i el 10,8%, en comparació a l'1% de la població general. Aquestes dades són preocupants perquè a l'elevada representació del col·lectiu en l'àmbit judicial, se li ha de sumar la invisibilització que pateixen durant els processos judicials i que inclou les accions policials (Mercurio, 2021). Aquestes dades s'han de tenir amb consideració, ja que a més de les dificultats, les estigmatitzacions i les problemàtiques a les quals les persones amb necessitats especials de tipus relacionals es poden trobar en els diferents àmbits de la vida diària, se'ls suma una especial vulnerabilitat pel que fa als procediments judicials i penals.

La Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008) (a partir d'ara la Convenció) és el marc de referència en el qual s'han de basar totes les accions que es duen a terme amb les persones amb discapacitat (incloses dins d'aquest concepte les persones amb trastorn mental). Focalitzant en aquells articles que més s'ajusten a la investigació del present treball, és important destacar l'article 13, el qual determina que tots els estats membre d'aquesta Convenció han de poder garantir l'accés a la justícia en igualtat de condicions per a

totes les etapes i instàncies dels processos judicials. Per poder garantir aquesta igualtat d'accés, són necessàries una sèrie d'adaptacions i suports que s'exposaran més endavant, ja que són de vital importància pel real compliment de la Convenció. Així doncs, l'accessibilitat universal ha de ser una característica fonamental per a poder garantir l'accés als drets universals (Ospina, 2010; Martorell i Alemany, 2017).

De la mateixa manera, tal com referència Mercurio (2021), la Convenció també planteja que per tal d'aconseguir un accés universal a la justícia, a més de les adaptacions i suports mencionats anteriorment, són necessàries activitats de capacitació, formació i sensibilització dels professionals que hi treballen en l'àmbit judicial, en el qual estan incloses les forces i cossos de seguretat.

També és rellevant l'article 14, el qual parla de la llibertat i seguretat de les persones amb discapacitat. D'aquest article es desprèn la importància de treballar envers que la discapacitat no pugui, en cap cas, justificar una privació de la llibertat de la persona. Tanmateix, amb el canvi de model (anteriorment mèdic i actualment social), la Convenció promou i fomenta la necessitat de tenir present que les persones amb discapacitat han de tenir (sempre que sigui possible) plena capacitat per decidir. La persona en qüestió és titular de la totalitat dels seus drets humans com a part de la societat, inclosos, òbviament, el dret a l'accés a la justícia, la llibertat i la seguretat, la prohibició del tractament forçós i el dret a la igualtat i la no discriminació (De Aroz et al., 2020).

A nivell espanyol, la Constitució espanyola del 1978 estableix, a l'article 9, que s'ha de garantir la igualtat en l'accés als drets de tota la ciutadania, incloses les persones amb algun tipus de discapacitat o trastorn mental. A més, a l'article 10 es ratifica que la Constitució espanyola (1978) reconeix els drets determinats als Tractats Internacionals de Drets Humans, junt amb la Convenció (De Aroz et al., 2020).

Així doncs, tot i que normativament l'accés a la justícia hauria de ser igualitari per a tota la ciutadania, en l'actualitat, tal com esmenta Ospina (2010), existeixen certes dificultats o barreres que dificulten l'accés en igualtat de condicions de les persones amb discapacitat en molts dels àmbits de la vida quotidiana, entre ells el sistema judicial. Aquestes barreres acostumen a venir donades, principalment, per la forma com s'ha construït la societat, deixant de banda a aquells que no formen part del que és considerat com a normal. Aquesta situació repercuteix directament a les persones amb necessitats especials de tipus relacional en molts aspectes com són la comunicació, l'obtenció d'informació, la vulnerabilitat de drets o d'accés a béns o serveis. És en aquest context on agafa importància l'article 9 de la Convenció, el qual estableix que els estats que formen part d'aquesta, han d'adoptar les mesures i adaptacions necessàries que permetin assegurar

l'accés de les persones amb necessitats de tipus relacional a l'entorn físic, el transport, la informació i les comunicacions, a més, òbviament, de tots aquells serveis, instal·lacions i recursos oberts al públic o d'utilitat pública (Cuenca, 2019).

En concret, pel que fa al sistema jurídic espanyol, Cuenca (2019) determina que està en un moment de trànsit, ja que tot i els diferents progressos que s'han donat, encara hi ha una manca d'implementació de la Convenció en els diferents àmbits que impliquen el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional. De fet, segons l'article 7 del Reial Decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei General de drets de les persones amb discapacitat i la seva inclusió social, les administracions públiques han de promoure les mesures necessàries per garantir que les persones amb discapacitat puguin exercir en igualtat de condicions els seus drets, mitjançant mesures contra la discriminació o mesures d'acció positiva (De Aroz et al., 2020).

3.3 Forces i cossos de seguretat de l'Estat

En l'actualitat, el cos policial de Catalunya és el cos dels Mossos d'Esquadra, el qual, tot i que sorgeixen al segle XVIII com a una força policial reial i borbònica que s'encarregava de l'ordre públic, no serà fins al segle XX que es posicionaran com a cos policial referent al servei de les institucions catalanes. Durant aquest període anirà transformant-se en conseqüència dels canvis socials i els diferents conflictes que esdevindran. Fins l'any 1880 hi haurà constants canvis al cos dels Mossos d'Esquadra que provocaran la desintegració i restabliment del cos, però serà en aquest any quan des de la Diputació Provincial de Barcelona s'aprovarà el Reglament i, conseqüentment, es reorganitzarà definitivament (Generalitat de Catalunya, 2021).

En 1844 es fundarà la Guàrdia Civil, la qual va portar el nou Estat a tota la Península i va posicionar-se com a l'eix troncal de la seguretat pública. Amb la creació de la Guàrdia Civil i la consolidació del cos dels Mossos d'Esquadra, els darrers assumiran un paper d'auxiliar rural de la Guàrdia Civil, duent a terme funcions policials en zones no cobertes i col·laboració en la defensa de la propietat privada al camp (Generalitat de Catalunya, 2021).

Paral·lelament, al segle XIX, donat el progrés urbà i les necessitats d'organització de la vida i la convivència als nuclis urbans, van aparèixer les primeres policies municipals al llarg del territori espanyol i que depenien dels ajuntaments (Generalitat de Catalunya, 2021).

Durant la dictadura de Primo de Rivera, la qual es va iniciar el 1923, el cos dels Mossos d'Esquadra va ser considerat com a un cos propi adient per a Catalunya, sent utilitzats com a policia repressiva de la dictadura. De la mateixa manera, durant la República, a partir del 1931, el cos dels Mossos d'Esquadra va mantenir-se. Per contra, a la Guerra Civil Espanyola el cos dels Mossos d'Esquadra es van posicionar amb el Govern de la Generalitat i, per tant, en contra de les forces colpistes. La qual cosa va comportar que, durant el posterior règim franquista, no només es realitzessin canvis dins de la Guàrdia Civil, sinó que es van suspendre alguns cossos policials, entre els quals estava el cos dels Mossos d'Esquadra. L'any 1952 van ser restituïts com a guàrdia de la Diputació de Barcelona (Generalitat de Catalunya, 2021).

Amb la mort de Franco l'any 1975, la Constitució espanyola del 1978 estableix un model pluralista de la policia, establint tres nivells: la policia de l'Administració central de l'Estat, la policia de les comunitats autònomes (en el cas de Catalunya el cos dels Mossos d'Esquadra) i les policies locals. L'any 1979 s'aprova l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i es determina, a l'article 13, el dret de la Generalitat de Catalunya a disposar d'una força policial pròpia, la qual serà denominada com a Policia Autonòmica. Arran d'aquest fet, els serveis de la Generalitat van anar augmentant i, paral·lelament, es van anar assumint noves competències. Un any després, s'aprova el Reial decret 2579/1980, de 24 d'octubre, sobre la transferència de competències per part dels ministeris d'Interior i de Defensa a la Generalitat i la Secció dels Mossos d'Esquadra (Generalitat de Catalunya, 2021).

En 1986 s'aprova la Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, de forces i cossos de seguretat, a partir de la qual se li atorga a les policies autonòmiques funcions residuals. I en 1994, mitjançant la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra del Parlament de Catalunya, s'inicia el desplegament del cos dels Mossos d'Esquadra pel territori català i, conseqüentment, en l'àmbit específic de les seves competències, van substituir les forces i cossos de seguretat de l'Estat.

Pel que fa a les competències, a l'article 149.1.29 de la Constitució espanyola (1978) es determina que l'Estat té la competència exclusiva sobre seguretat pública, deixant l'opció a les comunitats autònomes de formar els seus cossos policials propis dintre dels estatuts que s'estableixen dins del marc de què disposa una llei orgànica. Per aquest motiu, es reconeix la transferència o delegació de les competències en matèria de titularitat estatal a les comunitats autònomes. En el cas de Catalunya, la llei que regula la policia autonòmica, el cos dels Mossos d'Esquadra, és la Llei orgànica 2/1986 que es va redactar en virtut de l'execució del mandat constitucional de l'article 150 de la Constitució espanyola (1978). En aquesta mateixa llei

també es delimitaran les funcions de la Policia Local, la Guàrdia Civil i la Policia Nacional, junt amb l'obligatorietat de treballar de forma cooperativa i recíproca entre els diferents cossos policials. Tanmateix, dins de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (2016), a l'article 164 s'estableix, entre altres aspectes, que correspon a la Generalitat la planificació i regulació del sistema català de seguretat pública i l'ordenació dels cossos policials locals, com també la creació i organització de la Policia de la Generalitat, la qual són els Mossos d'Esquadra.

El cos dels Mossos d'Esquadra té com a àmbit d'actuació tot el territori català, en el qual ha d'exercir les següents funcions: vetllar per la seguretat ciutadana i l'ordre públic i exercir com a policia administrativa i com a policia judicial i d'investigació criminal. La llei que regula les funcions del cos policial dels Mossos d'Esquadra, tal com s'ha esmentat anteriorment, és la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. Tot i això, cal destacar que a Catalunya, a més de cos dels Mossos d'Esquadra, també operen, en funció de les competències establertes, les policies locals (regulades per la Llei 16/1991, de 10 de juliol, de policies locals) i les forces i cossos de seguretat de l'Estat que estan formades per la Policia Nacional i la Guàrdia Civil.

La missió dels Mossos d'Esquadra és fer de Catalunya un país segur, protegir el lliure exercici dels drets i les llibertats de les persones i garantir la seguretat ciutadana. Tot això des d'un model d'intervenció basat en la proximitat, la convivència pacífica i la protecció de les persones i els béns, d'acord amb l'ordenament jurídic. Per aquest motiu, els i les membres del cos policial duen a terme un procés d'especialització i professionalització. Pel que fa als valors, destaquen la proximitat mitjançant el coneixement de la realitat social i la detecció de les necessitats de la ciutadania, el compromís per complir les seves obligacions, la integritat pel que fa al codi deontològic i al no aprofitar-se de la seva condició de policia, la voluntat de servei orientat a la ciutadania i l'eficàcia (Generalitat de Catalunya, 2021).

Així, doncs, i tenint en compte els valors esmentats anteriorment, dins de la seva Cartera de Serveis s'estableix que els i les agents han d'oferir a la ciutadania una atenció personal i assistencial que permeti donar resposta a les demandes de seguretat ciutadana i mobilitzar els recursos que siguin necessaris. De fet, en relació amb això, destaquen entre altres aspectes l'atenció al denunciador i l'atenció especialitzada a les víctimes i les relacions amb la comunitat a través de la xarxa associativa, especialment davant d'aquells col·lectius més vulnerables (Generalitat de Catalunya, 2021).

Per últim, cal destacar que les actuacions dels i les agents policials han de seguir el Codi deontològic policial, el qual determina els principis i els ideals als quals els agents es comprometen una vegada formen part del cos policial. Existeix un Codi europeu d'ètica de la

policia el qual va ser elaborat pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa i adoptat el 19 de setembre del 2001. A nivell català, el Comitè d'Ètica de la Policia de Catalunya, mitjançant l'Acord GOV/25/2015, de 24 de febrer, pel qual s'aprova el Codi d'ètica de la Policia de Catalunya, va crear un codi que està en consonància amb el Codi europeu mencionat i que vetlla per la promoció de les bones pràctiques en l'àmbit policial. Aquest Codi no només és una garantia per la ciutadania, sinó també per l'agent, ja que ha d'entendre i acceptar les regles a les quals s'ha d'ajustar la seva actuació (Generalitat de Catalunya, 2021).

3.4 Barreres i dificultats de l'actuació policial amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional

La situació de vulnerabilitat de les persones amb necessitats especials de tipus relacional, esmentada anteriorment (apartat 3.2 Persones amb necessitats especials de tipus relacional i àmbit jurídic), també es reproduïx a l'àmbit policial. De fet, tal com esmenten De Aroz et al. (2020), les persones que pertanyen a aquest col·lectiu experimenten situacions de vulnerabilitat en l'accés a la justícia a causa de certes dificultats i barreres a les quals han de fer front. A continuació es plantejaran algunes d'aquestes:

Generalment, la discapacitat intel·lectual i el trastorn mental no són característiques apreciable físicament a simple vista. La manca d'aquesta detecció inicial pot comportar que les dificultats o mancances que la persona pugui tenir passin desapercibudes i que, per tant, no es consideri proporcionar-li els suports necessaris durant la intervenció policial (Gómez-Carrillo et al., s.d.). En efecte, segons les dades de la Confederación Española de Organizaciones a favor de Personas con Discapacidad Intelectual (FEAPS), mencionades al document de Ministerio del Interior (2014), al voltant del 70% de les persones amb discapacitat intel·lectual que han tingut contacte amb l'àmbit policial i judicial no han estat diagnosticades ni valorades durant tot el procediment que han realitzat.

L'estigmatització que pateixen les persones amb necessitats especials de tipus relacional condiona, en moltes ocasions, el tracte i l'atenció que reben aquestes per part de la societat. Els i les agents dels cossos policials formen part de la societat, motiu pel qual, és possible que, si no han tingut una relació significativa amb el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional, es vegin influenciats i influenciades pels estigmes que hi ha socialment. Així mateix, un dels efectes més directes d'aquesta estigmatització en l'acció policial és la manca de credibilitat que es donen a les declaracions i testimonis de les persones amb necessitats especials

de tipus relacional a causa dels estereotips i prejudicis que s'han pogut assolir (Recio et al., 2012; Martorell i Alemany, 2017; Gomez-Carrillo et al., s.d.). Una altra conseqüència d'aquesta estigmatització és tractar a la persona des d'una posició de sobreprotecció i assistencialisme, deixant de banda que, tot i la seva condició (a causa d'un diagnòstic determinat), són subjectes de plens drets i que l'atenció ha de ser des d'una posició d'igual a igual (Alía et al., s.d.).

Davant de l'escàs coneixement dels i les agents policials (de forma general) envers les persones amb necessitats especials de tipus relacional i tot el que les envolta, junt amb els prejudicis i estigmes que puguin tenir, sorgeix una tercera barrera que és la manca de formació especialitzada en l'atenció amb aquest col·lectiu (Alía et al., s.d.; De Aroz et al., 2020). Tant en la fase d'oposició per accedir al cos policial, com en les fases següents (fase de formació dins del cos i l'actuació com a agent policial) no hi ha formació especialitzada pels i les agents que formen els cossos policials on se'ls instrueixi en relació amb aquest col·lectiu: com detectar-ho, quines necessitats i dificultats poden tenir, com ha de ser l'acció davant d'una persona amb necessitats especials de tipus relacional o, com a mínim, sobre quines accions estan reconegudes en l'àmbit legal que s'han de dur a terme per adaptar el procés.

Tanmateix, una de les primeres barreres amb les quals es troben les persones amb necessitats especials de tipus relacional i que, a més, es podria solucionar a través de formació específica sobre les necessitats i adequacions en l'atenció amb aquest col·lectiu, és la complexitat, la rigidesa i els tecnicismes dels procediments judicials i, en aquest cas, policials (De Aroz et al., 2020). Els tecnicismes que s'utilitzen, en aquest cas, per part dels i les agents policials és una dificultat afegida per a la comprensió de la situació per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional. La incomprensió de la situació, sumada a les dificultats d'assimilació del que se'ls està comunicant, posiciona a la persona en una situació d'indefensió i vulnerabilitat. Més encara si no es compta amb el suport d'un o una intèrpret o persona de confiança que pugui adaptar les explicacions al seu nivell de comprensió (Gómez-Carrillo et al., s.d.).

Així mateix, afegit a la incomprensió esmentada, es poden donar dificultats de comunicació per part de la persona amb necessitats especials de tipus relacional, fet que pot arribar a impedir que la persona en qüestió tingui accés real a la informació, comprendre els processos o poder-se expressar (Alía et al., s.d.; Martorell i Alemany, 2017).

Algunes de les situacions més comunes que les persones amb necessitats especials de tipus relacional es poden trobar en l'àmbit comunicatiu són que la persona respongui de forma breu, amb una menor quantitat de detalls, fent ús d'un major nombre de silencis (ja que poden tenir ritmes més lents per a l'elaboració de respostes), possibles contradiccions, utilització d'un

llenguatge confús, formulació de respostes seguint l'estructura de la pregunta realitzada o, inclús, que faci ús de la informació proporcionada a la mateixa pregunta (Fundación Carmen Pardo-Valcarce, 2012; ICAM, 2018). A més, a causa de la inseguretat que els i les hi pot produir la situació en la qual es troben i la incomprensió d'aquesta, generalment, existeix una certa tendència, per part del col·lectiu, a la desitjabilitat social i l'aconentament dels interlocutors. Aquests factors poden comportar que la persona en qüestió actuï d'acord amb el que la persona amb necessitats especials de tipus relacional pensa que l'interlocutor espera d'ella, sent molt suggestionable, tot i que allò que comuniqui i plantegi no sigui del tot fidel a la seva realitat (De Aroz et al., 2020; Recio et al., 2012).

3.5 Orientacions per a la bona praxi policial

Davant de les diverses dificultats i barreres esmentades anteriorment amb les quals les persones amb necessitats especials de tipus relacional poden trobar-se al llarg de tot el procés judicial i, en concret, en l'acció policial, es fa palpable la necessitat d'eliminar-les (si no reduir-les) i adaptar els processos judicials i policials a les necessitats i característiques d'aquestes.

Per aquest motiu, des dels diferents sectors (forces i cossos de seguretat, entitats, fundacions i associacions...) s'han elaborat guions i protocols en els quals s'estableixen els criteris que les forces i cossos de seguretat haurien de seguir en el tracte amb persones amb necessitats especials de tipus relacional. Alguns d'aquests suports són:

- *Guía de Intervención policial con personas con Discapacidad Intelectual*: document elaborat per Fundació Carmen Pardo-Valcarce, Guàrdia Civil i Fundació Mafre. Al llarg d'aquest document, a més de definir la discapacitat intel·lectual, els aspectes legals que s'han de tenir en compte en relació amb el col·lectiu i donar orientacions entorn de com fer front a les diferents actuacions que com agents policials es poden dur a terme (primera entrevista, recopilació d'informació, rodes de reconeixement...), hi ha un apartat especial a l'annexon, a més de fer una breu descripció de les síndromes més comunes i les consideracions que s'han de tenir presents, tenen materials de suport com, per exemple, el document de drets en versió lectura fàcil (Fundación Carmen Pardo-Valcarce, 2012).
- *Protocolo para la actuación con personas con discapacidad intelectual en el turno de oficio*: aquest protocol ha estat elaborat pels coordinadors de l'àrea de Discapacitat i Dependència de la Secció de Drets Humans de l'Il·lustre Colegio de la

Abogacía de Madrid (ICAM) amb l'objectiu de facilitar l'adaptació del procediment policial i penal durant el torn d'ofici dels advocats davant l'atenció a una persona amb discapacitat intel·lectual (ICAM, 2018).

- *La discapacidad intelectual bajo el prisma policial*: és un manual del Ministeri d'Interior del Govern d'Espanya que té com a objectiu orientar la intervenció dels agents policials a través de la detecció, l'enteniment i la comunicació amb persones amb discapacitat intel·lectual dins de l'àmbit de la policia judicial. En aquest document també podem trobar l'explicació de la capacitat jurídica i capacitat d'obrar, la incapacitació i tot el relacionat amb aquest aspecte, el qual és molt important tenir present a l'hora d'intervenir amb persones amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental. A més de les diferents adaptacions que cal fer a les diligències policials quan es tracta amb una persona amb necessitats especials de tipus relacional (Ministerio de Interior, 2014).
- *Manual de procedimiento para la atención de la policía local a las personas con discapacidad intelectual*: aquest manual, creat per professionals de Plena Inclusión España i UNIJEPOL, està elaborat en un format molt visual i intuïtiu que permet a aquelles persones lectores entendre que és la discapacitat, com detectar les necessitats de suport que la persona amb discapacitat intel·lectual pugui tenir, com actuar i comunicar-se de forma adequada amb una persona amb discapacitat intel·lectual com a agent policial i diferents recursos que poden ser útils a la pràctica professional (Gómez-Carrillo et al., s.d).
- *Buenas prácticas sobre intervención policial en el ámbito de la discapacidad*: aquest document és un recull de bones pràctiques elaborat per l'Asociación a favor de personas con discapacidad de la Policía Nacional. Al llarg dels diferents temes que tracta (discapacitat, salut mental, drets de la víctima amb discapacitat, conceptes jurídics...) i problemàtiques en els quals es pot veure involucrat aquest col·lectiu (discriminació, tràfic de persones, bulling...), s'exposen casos en els quals està involucrada una persona amb necessitats especials de tipus relacional (sigui com a víctima o com a investigat) i és necessària la intervenció d'un agent policial, plantejant quines dificultats es poden trobar en les diferents situacions i com caldria actuar per dur a terme una bona praxi (Alía et al., s.d.).

Tots i cadascun dels documents mencionats proporcionen orientacions envers com ha de ser l'actuació que les diferents forces i cossos de seguretat (Mossos d'Esquadra, Policia Local, Guàrdia Urbana, Guàrdia Civil...) han de realitzar davant de persones amb necessitats especials

de tipus relacional. A continuació s'exposa un recull de les orientacions més elementals que caldria que s'implementessin a la pràctica professional dels i les agents policials:

La primera actuació que des de l'acció policial caldria dur a terme, independentment de si existeix la sospita o no, és assegurar-se que la persona que tenen davant té o no una discapacitat o trastorn mental, el tipus d'afectació que presenta i si pot existir una possible mesura de suport (el que anteriorment era conegut com a mesura de modificació de la capacitat d'obrar), la qual cosa pugui condicionar la relació que s'iniciarà. La identificació d'una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental és fonamental per poder realitzar una intervenció adequada amb la persona en qüestió. En cas contrari, la no identificació en les primeres fases d'intervenció policial pot arribar a prolongar-se a tot el procés policial i judicial, a més d'impossibilitar l'accés als ajustaments procedimentals dels quals parlarem més endavant. Gràcies a aquesta detecció inicial, es podrà adaptar i ajustar la intervenció en funció de les necessitats i característiques de la persona tal com s'esmentarà a continuació i, alhora, evitar la vulneració dels seus drets i el tracte desigual (Mercurio, 2021; Gómez-Carrillo et al., s.d.).

Per poder saber si la persona que tenim davant presenta una discapacitat, la primera opció seria preguntar directament a la persona per aquesta qüestió. En alguns casos, pot succeir que la persona no vulgui respondre a la pregunta, motiu pel qual seria necessari realitzar altres tipus de preguntes que ens poden aportar informació envers aquest tema, com, per exemple, preguntar pel centre o centres educatius als quals anava o el lloc de treball. En cas que la persona sigui col·laboradora i comuniqui que sí presenta una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental, hi ha una sèrie de documents que poden ajudar a obtenir més informació. El document més pràctic i accessible per la detecció de la discapacitat és la Targeta Acreditativa del Grau de Discapacitat, la qual les persones que la tenen acostumen a portar amb elles. Altres documents que també poden aportar aquesta informació, però que és més difícil que la persona tingui a mà, són els informes oficials de la Resolució del Grau de discapacitat, la Valoració de Dependència o els Dictàmens d'Escolarització amb les respectives orientacions educatives (Fundación Carmen Pardo-Valcarce, 2012; ICAM, 2018).

Tal com plantegen Alía et al. (s.d.), un dels elements clau per poder garantir una bona actuació per part de les forces i cossos de seguretat envers el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional és la millora de la comunicació i coordinació entre l'administració de justícia i els sistemes de salut i de serveis socials. Mitjançant aquestes coordinacions amb els diferents agents que han pogut intervenir amb la persona en qüestió, des de les forces i cossos

de seguretat es podrien obtenir orientacions envers una correcta intervenció, sigui perquè coneixen el cas i poden proporcionar informació per l'experiència que tenen amb aquesta, sigui perquè com a professionals de les diferents disciplines poden aconsellar sobre com intervenir davant de diferents situacions, com pot ser, per exemple, davant d'un brot psicòtic.

En referència a l'atenció directa, tot i que existeix una gran varietat de trastorns i afectacions que comporten que la persona presenti una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental (autisme, trastorn límit de la personalitat, intel·ligència límit, bipolaritat, síndrome de Down...), hi ha un seguit de pautes que, segons Alía et al. (s.d.) i Gómez-Carrillo et al. (s.d.), els agents haurien de tenir en compte per afavorir la relació amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional. Primerament, sempre que sigui possible, seria òptim poder oferir a la persona en qüestió un espai tranquil per tal d'evitar massificacions de persones i alts nivells d'estímuls i sorolls ambientals que poden generar malestar a la persona, inclús, arribar a provocar una crisi. Si la persona està sola, seria adient preguntar-li si necessita algun familiar o persona de referència que pugui acompanyar-la, per tal d'afavorir la tranquil·litat i comoditat de la persona en qüestió. Per últim, és fonamental que l'agent que realitzi la intervenció tingui una actitud d'escolta activa, ja que d'aquesta manera transmetrà seguretat a la persona amb la qual està intervenint. A més, també és aconsellable evitar el contacte físic, mantenir una distància prudent amb la persona, fer ús d'un to de veu tranquil·litzador i, per tal d'evitar l'aquiescència esmentada anteriorment, és més òptim fer preguntes obertes per evitar condicionar les seves respostes (Fundación Carmen Pardo-Valcarce, 2012; ICAM, 2018).

Pel que fa als procediments judicials, la Convenció determina que els Estats que formen part "asegurarán que las personas con discapacidad tengan acceso a la justicia en igualdad de condiciones con las demás, incluso mediante ajustes de procedimiento" (Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, 2008, p. 20652). Els ajustaments procedimentals són "las adaptaciones o flexibilizaciones que se pueden realizar en los procedimientos judiciales para que estos respondan a las necesidades diversas de cada persona y permitan su participación efectiva" (Alía et al., s.f., p.25). Aquestes adaptacions es poden donar en qualsevol fase de l'acció policial, com poden ser durant la detenció, en el procés d'interposar una denúncia o la declaració, entre altres. Alguns exemples d'adaptacions procedimentals són l'aplicació de mesures de flexibilitat processal com reajustaments de temporalitats de procediments, la realització de descansos que afavoreixin la comprensió del procediment o adaptacions de les tècniques d'interrogació pel que fa a la formulació de preguntes i els tempos de respostes.

Sobre l'accessibilitat de la comunicació entre l'agent i la persona amb necessitats especials de tipus relacional, és necessari tenir present que, amb freqüència, les persones que pertanyen aquest col·lectiu poden necessitar més temps pel processament de la informació o per poder expressar-se. En relació amb els ajustaments envers aquest aspecte, existeixen diferents opcions: la utilització d'un llenguatge més clar i comprensible, l'ús de formats d'informació i sistemes alternatius de comunicació (on estan inclosos els formats de lectura fàcil), comptar amb una tercera persona que faciliti la comunicació o, mitjançant associacions que treballin amb el col·lectiu i estiguin especialitzades en això, utilitzar sistemes alternatius i augmentatius de comunicació (SAAC) com, per exemple, plafons comunicatius amb pictogrames o la llengua de signes. En el cas de les últimes dues opcions mencionades (disposar d'una tercera persona o fer ús de SAAC) és fonamental que els i les agents tinguin present qui és la persona principal i que, per tant, durant la comunicació s'han de dirigir a aquesta persona (no a la que realitza el suport). D'aquesta manera s'evitarà anul·lar a la persona amb necessitats especials de tipus relacional i, per tant, no crear una situació de revictimització, tot i les dificultats comunicatives que es puguin donar (Alía et al., s.d.; Gómez-Carrillo et al., s.d.).

Un altre element que caldria implantar en els procediments policials en els quals estigui involucrada una persona amb necessitats especials de tipus relacional és la figura del facilitador. La figura del facilitador no només està reconeguda a la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008), sinó que també apareix a l'article 433 de la LECRIM. El facilitador és un o una professional independent especialitzada en l'atenció a persones amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental que explica a la persona amb necessitats especials de tipus relacional cada fase del procediment que es durà a terme i les decisions que es prenguin al llarg d'aquest procés. Analitza les capacitats cognitives de la persona en qüestió i adequa i planifica l'entrevista a les necessitats i capacitats d'aquesta persona acompanyant-la al llarg del procediment judicial (Recio et al., 2012; ICAM, 2018).

A Espanya actualment existeix la Unitat d'Atenció a Víctimes amb Discapacitat Intel·lectual (a partir d'ara UAVDI), la qual realitza acompanyament a persones amb discapacitat intel·lectual que han sigut víctimes d'abusos i/o maltractaments. Els objectius de UAVDI són, per una banda, donar resposta a la vulnerabilitat que presenten les persones amb discapacitat intel·lectual a ser víctimes d'abús i/o maltractament i, per l'altra, proporcionar els suports necessaris durant els processos policials i judicials per tal de reduir la revictimització (Catalonia Fundació, s.d.; Gómez-Carrillo et al., s.d.).

Pel que fa a les funcions que es realitzen des de UAVDI, Recio et al. (2012) plantegen les següents:

- Informar a les víctimes amb discapacitat intel·lectual sobre el funcionament del sistema policial i judicial i tot el que aquest comporta, com ara què és una denúncia, com interposar-la, explicar com serà l'entrevista i el motiu, etc.
- Donar suport a la presa de decisions envers si la persona amb discapacitat intel·lectual vol o no denunciar.
- Detectar i avaluar les capacitats cognitives i factors emocionals i psíquics de les persones acompanyades que poden influir en la investigació policial i judicial.
- Assessorar els i les agents policials i judicials sobre aquelles adaptacions i ajustaments procedimentals que haurien de realitzar-se en el procés policial i judicial en funció de l'avaluació realitzada de la persona amb discapacitat intel·lectual.
- Dissenyar els suports i els ajustaments determinats per l'entrevista d'obtenció del testimoni, com, per exemple, fer de traductor o adaptar les preguntes i explicacions, entre altres.

Cada comunitat autònoma del territori espanyol té assignada una entitat per assumir la funció de UAVDI. En el cas de Catalunya, el servei de UAVDI està ubicat a Valldoreix i es duu a terme des de Catalònia Fundació. Treballen conjuntament amb UAVDI de Madrid i la xarxa de UAVDIs, el cos dels Mossos d'Esquadra i les unitats especialitzades que tenen, Dincat (federació catalana d'entitats que atenen el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual), el Departament de Justícia, l'Equip d'Assessorament Tècnic Penal (EATP) i el Servei d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família (SATAF), el Col·legi d'advocats i els hospitals del territori català referents en abús sexual. Alguns dels serveis que ofereix UAVDI a Catalunya són assessorament a professionals i familiars, formacions, creació de protocols, derivació a psicoteràpia i la figura del facilitador (Catalònia Fundació, s.d).

Cal destacar, però, que tal com determinen Martorell i Alemany (2017), en l'actualitat a Espanya la incorporació de la figura del facilitador en els processos judicials no està garantida, encara que la Constitució espanyola (1978) així ho determini. Molt sovint, perquè els professionals jurídics no consideren aquesta possibilitat. Un altre aspecte a considerar és la importància que, a nivell legislatiu, es duguin a terme les adaptacions necessàries per aconseguir que la legislació espanyola vagi d'acord amb la Convenció i, per tant, fer les modificacions pertinents que afavoreixin l'eliminació o reducció de les barreres i dificultats esmentades anteriorment i que provoquen una vulneració de drets de les persones amb necessitats especials de tipus relacional (Alfà et al., s.d.).

4. Metodologia

4.1 Disseny de la investigació

La present investigació es planteja com una recerca exploratòria que té com a finalitat obtenir informació, per part dels diferents agents implicats (persones amb necessitats especials de tipus relacional, agents de les forces i cossos de seguretat i professionals del treball social), que permeti apropar-nos a la realitat actual i comprendre la situació pel que fa a l'atenció que es dona per part de les forces i cossos de seguretat a les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Per aquest motiu, la metodologia escollida és qualitativa, tenint en compte que la mostra dels participants no és representativa, sinó que són informants clau que, per accessibilitat, poden aportar la seva experiència personal per tal de contribuir a la comprensió de la situació actual.

La investigació es desenvolupa en diferents fases: una primera fase que és la definició i estat de la qüestió, la qual, mitjançant les preguntes de recerca, els objectius i el marc teòric, ajudarà a delimitar la investigació i fer un recull d'aquella informació que existeix actualment sobre aquesta qüestió, per tal de crear un marc de referència sobre el que es recolza la present investigació. Seguidament, hi ha una segona fase que és la recollida de dades que es durà a terme, tal com s'explicarà més endavant, a través d'entrevistes dirigides als informants clau. I, finalment, la darrera fase és el tractament dels resultats i l'anàlisi posterior.

4.2 Participants

El total dels i les participants de la present investigació són sis persones majors d'edat. La selecció dels i les participants s'ha donat per accessibilitat de la responsable de la investigació a aquestes persones. Totes elles reuneixen condicions per ser considerades com a informants clau, ja que a l'hora de la selecció s'ha valorat que hagin tingut experiències personals o professionals relacionades amb la temàtica de la investigació. Les persones participants s'han agrupat en tres perfils diferents:

En primer lloc, dues de les persones participants pertanyen al cos dels Mossos d'Esquadra, una d'elles de la ciutat de Sabadell i l'altra de Barcelona. La seva participació en la present investigació té com a finalitat proporcionar, en funció de la seva experiència professional, informació relativa al tracte i l'atenció que s'ofereix per part de les forces i cossos de seguretat a les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

En segon lloc, dues de les persones participants són professionals de l'acció social, concretament treballadores socials, amb experiència en l'atenció a persones amb necessitats especials de tipus relacional en diferents àmbits al Vallès Occidental i Barcelonès. En l'actualitat, totes dues treballen com a referents socials a una entitat de suport (el que antigament era conegut com a entitat tutelar). La participació d'aquestes dues professionals a la present investigació rau en les diferents situacions professionals que han vivenciat mitjançant l'acompanyament a persones amb necessitats especials de tipus relacional en procediments policials i judicials.

Per últim, les darreres participants són dues persones que formen part del col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional. Concretament, una d'elles té diagnosticada d'intel·ligència límit i trastorn de conducta i l'altra participant, trastorn límit de la personalitat i trastorn de conducta. L'elecció d'aquestes dues persones com a participants en la investigació ve donada per accessibilitat i motivació per part d'elles en explicar la seva experiència amb les forces i cossos de seguretat en diferents situacions viscudes, tant com a infractores com a víctimes.

La finalitat de comptar amb aquests tres perfils és poder obtenir la visió dels diferents agents implicats en les situacions que són objecte d'estudi d'aquesta investigació (agents de les forces i cossos de seguretat, treballadors i treballadors socials i persones amb necessitats especials de tipus relacional). Tot i que és una mostra molt reduïda (a causa de les dificultats per poder comptar amb altres participants, sobretot en el cas de les forces i cossos de seguretat), són informants clau que a través de les seves experiències i el contrast de les diferents situacions viscudes, permetrà poder conèixer i entendre més la situació actual de l'estat de la qüestió.

4.3 Instruments de recollida de dades

La recollida de dades de la present investigació està dissenyada per realitzar-se de forma qualitativa. Per aquest motiu l'instrument que s'ha utilitzat és l'entrevista en profunditat. S'han dissenyat tres guions d'entrevista (v. l'annex 2, 3 i 4), un per cada perfil de participant (agent del cos de Mossos d'Esquadra, professional del Treball Social i persona amb necessitats especials de tipus relacional).

Els guions de les entrevistes (els quals es poden consultar a l'annex 2,3 i 4), han estat revistats i validats per tres experts: El Dr. Oscar Martínez i el Dr. Paco López, tots dos docents de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull, i l'Aida Rodríguez, directora de l'Àrea de Justícia Restaurativa del síndic de greuges. Els

tres experts són membres del Grup de recerca Innovació i Anàlisi Social (GIAS) de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés de la Universitat Ramón Llull.

L'estructura de l'entrevista és la mateixa en els tres casos, tret de les variacions que s'han fet tenint en compte el perfil a entrevistar, els diferents punts de vista des dels quals es tracten les situacions i les necessitats d'adaptar les preguntes per facilitar la comprensió. Per aquest motiu, els temes que es tracten a través de l'entrevista són els mateixos, però varien algunes preguntes en funció del paper que juguen cadascun dels participants en les situacions. Per exemple, els treballadors socials tenen un paper més passiu, ja que acostumen a ser acompanyants de les persones amb necessitats especials de tipus relacional, mentre que les persones amb necessitats especials de tipus relacional o els mossos d'esquadra són agents actius en aquestes situacions.

Centrant-nos en el guió de les entrevistes i les categories per les quals es pregunta, primerament hi ha una presentació i breu explicació de la recerca en la qual participen per tal de contextualitzar l'entrevista i recordar les condicions en les quals es realitza aquesta. Concretament, es fa menció a que les dades que proporcionaran seran tractades de forma anònima i amb total confidencialitat. Aquesta informació, a més, està explicada de forma extensa als consentiments informats que s'han signat prèviament, tal com s'explicarà més endavant. Seguidament, les tres primeres preguntes són les mateixes pels tres perfils, i consisteixen a explicar, de forma breu i general, que és la discapacitat intel·lectual i el trastorn mental i quines són les funcions principals dels i les mossos d'esquadra i dels i les treballadores socials. L'objectiu d'aquestes preguntes és contrastar i conèixer la perspectiva que tenen cadascun dels perfils participants en la investigació.

A partir d'aquestes qüestions inicials, les preguntes que es realitzen als diferents perfils varien lleugerament en funció del perfil entrevistat, ajustant-se a la seva funció dins les situacions plantejades. Les preguntes estan relacionades amb situacions o experiències en les quals s'hagi donat una interacció entre una persona amb necessitats especials de tipus relacional i les forces i cossos de seguretat, com va ser aquesta interacció i la implicació de la persona entrevistada en aquesta situació. Una vegada identificades les situacions en qüestió, es fa una breu introducció dels ajustaments de procediment judicial que haurien d'existir i es demana si en alguna de les situacions viscudes han pogut comptar amb aquests. Entre els ajustaments, es fa especial èmfasi en la figura del facilitador.

Per finalitzar l'entrevista, s'ofereix la possibilitat de proposar millores que consideren, des de la seva posició, necessàries pel que fa a l'atenció a les persones amb necessitats especials de tipus relacional des de l'acció policial.

4.4 Procediment de la recollida de dades

El procediment de recollida de dades de la present investigació s'inicia amb la programació de les sis entrevistes, les quals s'han realitzat de forma individual i presencial entre els mesos de febrer i març de l'any 2023.

En el moment de realitzar les entrevistes, primerament s'ha proporcionat a les persones participants de la investigació dues còpies del document de consentiment informat, donant-los la possibilitat d'escollir el consentiment informat en lectura fàcil. Una vegada els participants han llegit el consentiment informat, s'han resolt les qüestions i dubtes que hagin pogut sorgir. Posteriorment, s'ha procedit a signar les dues còpies i fer entrega d'una d'elles a la persona entrevistada. L'altra còpia forma part de la documentació de la present investigació i estan sota la supervisió de la responsable de la investigació. Per tal de poder garantir l'anonimat i confidencialitat de les persones entrevistades, només s'aportaran els models de consentiments informats en aquest treball.

Una vegada donat el consentiment, tal com s'ha acceptat mitjançant el document signat, s'inicia la gravació de veu de l'entrevista i s'ha passat a fer la introducció de la investigació i l'entrevista que es durà a terme. Donat que els guions de les entrevistes són lleugerament diferents per als tres perfils, les temporalitats de les entrevistes varien, però l'estimació de la durada màxima és d'uns 40 minuts.

Una vegada finalitzades les entrevistes, s'ha dut a terme el tractament de la informació obtinguda.

4.5 Tractament d'informació

Pel que fa al tractament de la informació obtinguda a les entrevistes, es poden identificar diferents fases: Primerament, una vegada registrades les sis gravacions de veu de les persones participants de la investigació, s'ha passat a fer la transcripció textual del contingut de cadascuna de les entrevistes de forma independent.

Seguidament, s'ha dut a terme una anàlisi textual de la informació obtinguda mitjançant la transcripció textual i cercant aquelles categories que són rellevants a la present investigació com ara la definició dels diferents perfils participants (discapacitat intel·lectual i trastorn mental, forces i cossos de seguretat i treballadors i treballadores socials), la formació dels i les mossos d'esquadra o els ajustaments de procediment, entre altres.

Una vegada identificades en cadascuna de les transcripcions les categories emergents, s'ha passat a crear una taula on s'han inclòs les diferents categories i la informació transcrita de cadascun dels perfils participants. A través d'aquesta taula s'ha pogut identificar altres categories i subcategories emergents, coincidències i contradiccions entre la informació aportada pels diferents participants.

Finalment, amb la informació extreta d'aquestes fases s'ha passat a realitzar la presentació i l'anàlisi dels resultats i la posterior discussió.

4.6 Criteris ètics

Tal com s'ha esmentat anteriorment, la informació que les persones participants de la investigació han proporcionat, ha estat tractada de forma confidencial i anònima. Perquè així consti, prèviament a la realització i gravació de l'entrevista s'ha facilitat a cadascuna de les persones participants un document que consta de dues parts: la primera part anomenada "Informació per als participants de la recerca" presenta a les persones participants la investigació i la metodologia que es durà a terme. Seguit dels compromisos que la persona participant accepta a l'hora de formar part de la investigació, junt amb les dades de contacte de la responsable de la investigació. La segona part és el "Permís informat dels i les participants", exposa la informació relativa a la investigació i els aspectes relacionats amb aquesta als quals la persona entrevistada dona el seu consentiment una vegada signat el document. Els models dels documents es poden consultar a l'annex 1.

Pel que fa a la participació de les persones entrevistades, tal com es determina al consentiment informat, la participació és voluntària i les dades seran tractades de forma anònima i confidencial d'acord amb la Llei 15/1999 de protecció de dades. En cas que en qualsevol moment alguna de les persones volgués retirar-se de la recerca i revocar el seu consentiment informat, es podrà dur a terme la retirada informant a la responsable de la investigació, de forma que s'eliminarà la informació proporcionada.

Donat que un dels perfils de les persones participants són persones amb una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental que pot condicionar la seva comprensió, s'ha elaborat un segon model de consentiment informat en format lectura fàcil per afavorir la comprensió. De la mateixa manera, en tot moment s'ha informat a les persones participants que davant de qualsevol aspecte, terme o concepte que puguin tenir dubtes o no comprenguin ho posin en coneixement de la responsable de la investigació per garantir la comprensió i transparència de la investigació i, en concret, de la metodologia emprada.

4.7 Pla de treball

Tasques	Octubre				Novembre				Desembre				Gener				Febrer				Març				Abril				Maig			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Recerca i recopilació de fonts d'informació de l'estat de la qüestió																																
Tutoria																																
Creació de document resum de les possibles fonts a utilitzar																																
Plantejament dels punt conceptes claus del marc teòric																																
Redacció del marc teòric																																
Objectius i pregunta inicial																																
Plantejament de la metodologia (primeres idees)																																
Redacció de la metodologia																																
Redacció dels guions de les entrevistes i consentiments informats																																
Contrastar guions entrevistes i consentiments informats amb experts.																																
Realitzar les entrevistes																																
Recopilació dels resultats de les entrevistes																																
Redacció dels annexos																																
Elaboració de l'anàlisi de resultats																																
Elaboració de la introducció i les conclusions																																

Taula 1: Definició dels agents implicats a la investigació

	Mossos d'Esquadra	Professionals del Treball social	Persones amb necessitats especials de tipus relacional
AUTOCONCEPTE	Prevenió i protecció de la ciutadania.	Disseny de l'atenció individual.	Discapacitat intel·lectual
	Seguiment de normes i matrius de l'Estat.	Gestió de recursos.	
	Aplicar les normatives i matrius als delictes.	Acompanyament i assessorament.	Trastorn mental Mal funcionament.
CONCEPTE ALIÈ	Vetllar per la seguretat de la ciutadania.	Atenció a persones vulnerables.	Discapacitat intel·lectual
	Mitjà per denunciar injustícies.	Responsable de les persones usuàries i les seves actituds i comportaments.	Dificultat a nivell cognitiu.
	Diferència entre la teoria i la pràctica.	Connexió entre el funcionari i la persona.	Origen durant l'embaràs o naixement.
	Missió punitiva.	Proporcionar atenció adaptada.	Afectació crònica.
	Distinció en el tracte	Ajudar.	Reducció funcionalitats.
	Abús de poder		Quelcom adquirit.
			Trastorn mental
			Deficiència mental.
			Origen cerebral.
			Adquirit o produït per condicionants.
			Variabilitat dels símptomes en funció de múltiples causes.

Font: elaboració pròpia

En relació amb la funció del cos dels Mossos d'Esquadra trobem que, mentre que el seu autoconcepte fa referència a la prevenció i protecció de la ciutadania mitjançant el seguiment i l'aplicació de les lleis, els i les professionals del Treball Social troben que hi ha una diferència clara entre la funció teòrica i la pràctica.

Veig una diferència entre la funció que veig en l'actualitat i la que jo crec que haurien d'exercir. La funció que jo concebo que la policia hauria de tenir és la de protegir al ciutadà de totes les injustícies de la societat que poden afectar-los. Però a la pràctica, no

dubto que també s'exerceixi tot això, perquè també ho veig i ho visc. Però sí que és cert que les funcions i els objectius de la policia difereixen una mica a nivell social. (TS 1)

La part pràctica i la part teòrica no és igual, ni molt menys... jo no tinc res en contra dels Mossos, que hi ha coses amb les que no hi estic molt d'acord, però al final es queden una miqueta com en el mig, com en un limbo... Jo crec que ells tampoc, a vegades, en moltes coses, crec que van una mica perduts. (TS 2)

Pel que fa a la funció dels i les professionals del Treball Social, podem observar que la concepció d'altres participants de la investigació (mossos d'esquadra i persones amb necessitats especials de tipus relacional) va en la mateixa línia de l'autoconcepte dels professionals del Treball Social, focalitzant, sobretot, en l'ajuda i el suport que els treballadors socials proporcionen a les persones amb les quals treballen.

Però hi ha una diferència notable entre la concepció dels mossos d'esquadra i els professionals del Treball Social. Els primers consideren que els i les treballadores socials són responsables, no només de les persones a les quals acompanyen, sinó que també de les seves accions. Mentre que els i les professionals del Treball Social en cap moment fan referència a l'assumpció de responsabilitats de les persones a les quals acompanyen o les accions d'aquestes, sinó que parlen d'acompanyament i assessorament.

Acompanyar, ja sigui a persones amb discapacitat, salut mental o risc d'exclusió social... Assessorar, si hem de fer alguna gestió, vincular alguna entitat o recurs... (TS 2)

La funció principal o general dels professionals de l'acció social seria com responsables, independentment del col·lectiu. La persona s'encarrega del comportament i de les accions que fan les persones de les quals és responsable. És una mica la responsable, també de donar les medicacions, del seu comportament, de procedir com s'hagi de procedir. (ME 1)

Per acabar, sobre les persones amb necessitats especials de tipus relacional, a la taula 1 podem observar que de la discapacitat intel·lectual no hi ha autoconcepte, ja que cap dels dos participants van poder elaborar una definició tot i presentar aquest diagnòstic. Tanmateix, la definició dels mossos d'esquadra de la discapacitat intel·lectual inclou els conceptes de malaltia i problemes psíquics, sent en alguns punts contradictoris amb les dels treballadors i treballadores socials.

Bàsicament, és gent discapacitada, quasi tot amb malalties psíquiques o a través d'un accident o quelcom que fa que hi hagi una reducció de les seves funcionalitats. (ME 1)

Una persona que pateixi una discapacitat intel·lectual està dictaminada i sempre és igual, és com una malaltia crònica. (ME 2)

Jo concebo com a discapacitat intel·lectual una persona la qual té una dificultat a nivell cognitiu, que possiblement presenta necessitats més específiques per a la vida diària. (TS 1)

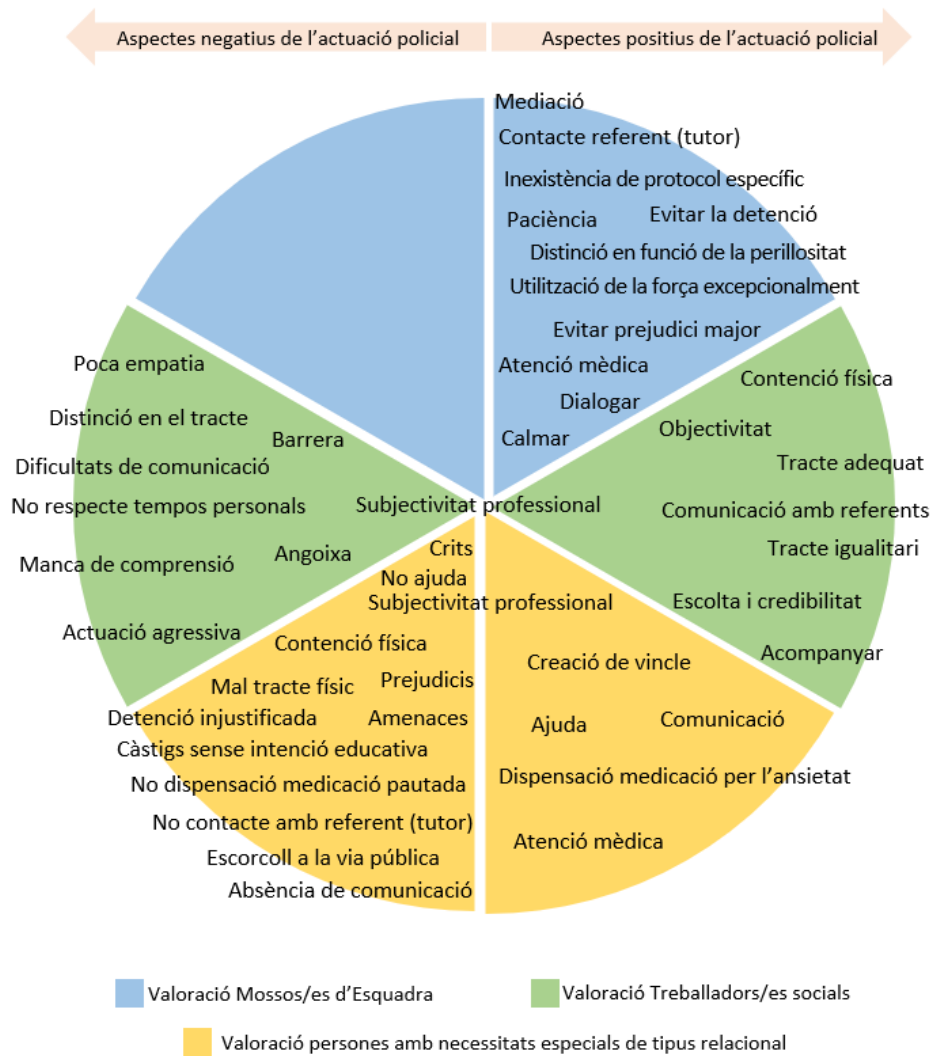
Una peculiaritat de naixement, una persona neix amb aquest tret. (TS 2)

5.2 Atenció a les persones amb necessitats especials de tipus relacional per part de les forces i cossos de seguretat

Una segona categoria seria al tracte que reben les persones amb necessitats especials de tipus relacional per part de les forces i cossos de seguretat. Al gràfic 1 es plasmen les subcategories identificades dins d'aquesta categoria. Aquestes estan distribuïdes en funció de la valoració de cadascun dels agents implicats a la investigació en funció de les seves experiències professionals (en el cas dels i les professionals del Treball Social i dels i els mossos d'esquadra) i personals (en el cas de les persones amb necessitats especials de tipus relacional), en situacions en els quals s'ha donat una interacció entre una persona amb necessitats especials de tipus relacional i un agent policial.

Per a la lectura del gràfic 1 s'ha de tenir presents dues qüestions: Per una banda, el gràfic 1 està dividit en dues parts. La part dreta serien aquells aspectes positius que els diferents entrevistats han mencionat en relació amb les situacions explicades. Per contraposició, la part esquerra fa referència als aspectes negatius de l'actuació policial. Per altra banda, hi ha una distinció de colors en funció del perfil entrevistat. De forma que, el blau correspon a la informació extreta de les entrevistes amb els i les mosses d'esquadra, el verd amb els i les professionals del Treball Social i el groc amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Gràfic 1: Valoració de l'actuació policial dels agents implicats a la investigació

Font: elaboració pròpia

Així doncs, com es pot observar al gràfic 1, pel que fa a la percepció dels mossos d'esquadra envers les seves intervencions amb persones amb necessitats especials de tipus relacional, valoren que les seves actuacions han estat totalment positives. Això es contraposa amb el que consideren els i les professionals del treball social i les persones amb necessitats especials de tipus relacional, els quals sí que identifiquen aspectes negatius a la praxi policial.

Cal destacar que hi ha una idea generalitzada per part dels tres perfils conforme en l'actualitat no existeix un protocol d'actuació específic per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Hi ha poca empatia, sobretot amb la discapacitat intel·lectual, la qual no es té en compte. Sobretot davant de patrons d'agressivitat, conductes més irracionals o que surten d'allò comú. (TS 1)

Al final és una persona, tingui discapacitat o no, ha rebut una violència i se l'ha d'atendre i al final, la persona té plenes capacitats. Va posar una denúncia perquè li van robar una cartera i la van atendre de la mateixa manera que m'haguessin atès a mi i no necessitava una atenció especialitzada perquè ho va explicar bé. (TS 2)

El tracte dependrà del delicte que hagi comès i la gravetat, no tant de la discapacitat intel·lectual o del trastorn. (ME 2)

No, a todos los tratan igual. A las personas con discapacidad las tratan igual. (PN 2)

Pel que fa al tracte que s'ha donat a les situacions esmentades per les persones participants, trobem que en els tres perfils sorgeix la comunicació o subcategories relacionades (com ara dialogar, escolta i mediació) com a aspecte positiu en el tracte amb persones amb necessitats especials de tipus relacional.

L'atenció rebuda va ser molt positiva, la veritat és que sí. La van atendre molt bé, en aquell moment no vam haver ni d'esperar gairebé, perquè com teníem cita prèvia... La van escoltar, no li van posar en dubte res... que jo crec que és el que han de fer. (TS 2)

Entenc que tant jo com la gran majoria d'agents el que intenta és, ja no només en aquest col·lectiu, sinó en la gran majoria d'actuacions perquè tot i no tenir una malaltia mental ens trobem amb persones que estan en aquell moment sobrepassada i a tu el que t'interessa és, si és possible, dialogar per reduir l'actuació per intentar evitar que hi hagi un perjudici major. (ME 1)

Però, alhora, tant els i les professionals del Treball Social com les persones amb necessitats especials de tipus relacional plantegen certes dificultats pel que fa a la mateixa comunicació.

El tracte va ser agradable, ens van atendre bé, però sí que a la que van veure que hi havia una persona d'acompanyant a la que podien delegar o tenien menys dificultat de comunicació, es van desvincular totalment d'ella i la comunicació visual i directa es feia a través de mi, a l'acompanyant, passant ella a un segon pla. (TS 1)

Un dia que van venir quan estava me mare i me àvia, que vaig trencar plats i coses i hi havia una poli amb la qual jo estava parlant. Llavors es va ficar un altre per mig i em va començar com amenaçar, dient-me que no li parlés així a l'altra poli, deixa parlar a l'altra poli que està parlant i em va parlar malament. Jo em vaig posar a plorar, vaig marxar al patí i llavors va venir un altre poli i em va consolar. (PN 1)

Vas detenido, y le digo ¿por qué? Y me dice, porque lo digo yo, mañana serás pasado a disposición judicial y ya está. Y yo, ¿me quieres explicar por qué me voy detenido? pues no, cuando llegues a comisaria te lo explico. No, no, explícame porque voy detenido, sino no me voy detenido... ¡Que cojas y te vengas detenido! Pues me cogieron, me llevaron contra la pared y me tiraron al suelo para detenerme. Pero ¿por qué?, explícame por qué. (PN 2)

Un altre aspecte a destacar i que des de la visió de les persones amb necessitats especials de tipus relacional es va donar certa importància a les entrevistes, és l'atenció mèdica i la dispensació de la mediació durant el temps que van estar detinguts al calabós. Els mossos d'esquadra esmenten que davant d'una persona detinguda que pot necessitar atenció mèdica, sempre es fa l'acompanyament a l'hospital de referència o la persona és visitada pel doctor que està al calabós i què fa la dispensació de la medicació (en el cas de Barcelona). Per contra, les dues persones amb necessitats especials de tipus relacionals exposen que, segons les seves experiències, no se'ls facilita la medicació.

Independentment de si la persona és discapacitada o no, sempre que hi ha un detingut i s'ha donat una contusió se l'ha de portar al SEM (metge) per valorar si s'ha pogut fer mal, abans de portar-la al calabós. En aquest, concretament als de Barcelona, hi ha un metge. Ja al SEM li recreen la medicació que necessita i el metge del calabós és qui reparteix la medicació. (ME 1)

Jo prenc medicació, tant diària com de rescat, i mai m'han donat la medicació. Tinc medicació per a quan em poso nerviosa i estant al calabós em vaig posar nerviosa i en comptes de donar-me la medicació em van dir que m'immobilitzarien. (PN 1)

Tu estás en calabozo, aunque tu pidas la medicación que te corresponde no te la van a dar. Ni aunque el médico la tenga ahí marcada, pautada, no, no, no. Te llevan al Taulí (hospital) y en el Taulí no te dan la medicación tampoco. Te dan un diazepam para dormir. O sea, que la medicación que yo me tengo que tomar, si me la quisiera tomar, no me la tomaría, porque estoy ahí. Puedo estar 3 días sin medicación. (PN 2)

La contenció física és una subcategoria transversal en els tres perfils. Mentre que els mossos d'esquadra ho plantegen com a últim recurs a utilitzar i que es fa amb l'objectiu d'evitar perjudicis majors, els i les professionals del Treball Social la consideren tant com un aspecte positiu com a negatiu, en funció de la situació en la qual es fa ús i de com ho viu la persona afectada. Pel que fa a les persones amb necessitats especials de tipus relacional, és un aspecte

totalment negatiu, ja que ho viuen com quelcom incompreensible i que, a més, en la gran majoria de situacions comporta maltractament físic i abús de poder.

Difícilment una persona amb discapacitat intel·lectual crea una situació greu d'aldarulls que tu necessitis utilitzar la força. Normalment, s'utilitza la força mínima imprescindible, la que marca el Codi Penal, quan són amb trastorns agressius. Quan són trastorns agressius sí que s'ha d'utilitzar la força mínima, sense provocar cap mal sobre la persona, només la reducció, perquè el que s'està evitant no és una coacció, s'està evitant que es faci mal ell mateix. (ME 2)

L'acció de la policia sí que va ser justificada perquè en aquell moment sí que no hi havia manera de poder mediar, es van abalanzar cinc policies i el van tirar a terra per fer-li contenció física. (TS 1)

Quan va venir el policia primer em va dir, jo soc psicòleg, et vull ajudar, però després va anar a males i em va posar les manilles i em va fer mal, em van fer mal a la cara, em van arrastrar pel terra del pati amb les manilles posades. (PN 1)

Per últim, tant els i les professionals del Treball Social com les persones amb necessitats especials de tipus relacional argumenten que hi ha una subjectivitat professional, és a dir, que el tracte que rebrà la persona per part dels agents policials dependrà molt del professional que dugui a terme la intervenció. La qual cosa és un aspecte negatiu perquè això condiciona que el tracte que rebi la persona amb necessitats especials de tipus relacional depengui de les habilitats i capacitats de la persona que tingui davant. Però, alhora, també és positiu, ja que això ha comportat que, en algun aspecte, a falta de protocol específic, l'actuació hagi sigut viscuda com a positiva per part de les persones amb necessitats especials de tipus relacional i els i les professionals del Treball Social.

El que ens hem trobat és tenir una mica la fortuna de trobar-nos una policia més o menys empàtica... Però està una mica influenciat a l'atzar. (TS 1)

Soc conscient que hi ha policies bons i altres no tan bons. (PN 1)

5.3 Detecció de la discapacitat intel·lectual o del trastorn mental

Davant de les situacions plantejades per les persones entrevistades, cal destacar que en cap de les situacions esmentades es va identificar, per part dels i les agents policials, la discapacitat intel·lectual o el trastorn mental de la persona amb la qual estaven intervenint. Així doncs, la identificació de la discapacitat intel·lectual o el trastorn mental conformaria una tercera categoria.

En relació amb aquest assumpte, els mossos d'esquadra exposen que el cos de Mossos d'Esquadra no té mitjà a través del qual poder obtenir aquesta informació per ells mateixos. Les vies d'obtenció d'aquesta informació poden ser: per l'acompanyant de la persona amb necessitats especials de tipus relacional (en cas que hi hagi) que pugui aportar aquesta informació (com per exemple el seu tutor legal), a través de la documentació oficial o per la valoració d'un metge que tingui accés a l'historial mèdic.

Pot passar que ens avisin perquè una persona l'està liant i està el seu tutor. En aquest cas, sí que ho podem saber perquè el propi tutor ens avisa de la situació. Però, en general, no tenim forma de saber si té o no una discapacitat o un trastorn mental, a no ser que es vegi a simple vista, òbviament. (ME 1)

No tenim cap programa. Si jo identifico a algú no em surt el seu historial mèdic. Això, de fet, està prohibit. (ME 1)

Això se sap en el moment en què la persona la tens detinguda, perquè tu abans no ho saps com a policia. Llavors, quan tu identifiquis a la persona normalment s'acredita i no sempre s'acredita amb un carnet de discapacitat. Llavors, això, un cop estàs a comissaria, és quan tu fas un escorcoll superficial de les seves pertinences i és quan sol sortir el carnet de discapacitat que va en funció del grau de discapacitat que tingui. (ME 2)

Els trastorns mentals tu no ho saps, és quan aquesta persona que està detinguda el portes al metge, perquè faci la valoració conforme no li passa res i que la detenció ha sigut feta d'acord amb la llei, que és quan surt el seu historial mèdic. (ME 2)

De fet, segons ME 1, en aquells casos en què han pogut conèixer aquesta condició, han adaptat la seva actuació. Tot i que conclou que independentment de presentar una discapacitat, un trastorn mental o no tenir-ho, l'actuació és la mateixa, ja que no existeix un protocol específic.

És complicat, però en algun cas potser sabent que aquesta persona té una discapacitat, sempre que no sigui una actuació de vida o mort, sabent-ho tens més paciència. (ME 1)

Pel que fa als i les professionals del Treball Social, a les seves experiències professionals com acompanyants de persones amb necessitats especials de tipus relacional no s'ha dut a terme el procediment d'identificació d'una possible discapacitat intel·lectual o trastorn mental. Tot i això, sí que plantegen (com els mossos d'esquadra) que, la via de reconeixement d'aquesta condició ha pogut estar donada per la presència d'una figura de suport (el que anteriorment s'anomenava tutor legal), però en cap cas per un qüestionament directe a la persona o per la consulta de la documentació oficial que s'esmentava anteriorment.

Tampoc va haver identificació, però en el moment en què em vaig presentar com a tutor sí que va haver més delegació cap a mi. (TS 1)

En relació amb com pot condicionar la identificació de la discapacitat intel·lectual o el trastorn mental en la praxi policial, el TS 1 esmenta que, per les experiències professionals viscudes, ha pogut veure adaptacions, tot i que són insuficients. Tanmateix, el TS 2 identifica com a funció pròpia del treballador i la treballadora social, la de poder comunicar als i les agents policials la condició de la persona a la qual acompanyen. De fet, en els seus acompanyaments, aquesta comunicació no l'ha realitzat i considera que d'haver-ho comunicat podria haver condicionat el tracte que van rebre les persones a les quals acompanyava.

Sí que penso que hi ha un esforç a nivell policial quan detecten una discapacitat, però els hi falta molta formació, molta paciència. (TS 1)

Sí que també hagués actuat jo diferent, també, havent-ho explicat prèviament, jo, poder. Poder no en el moment, no cal, no? Amb la persona davant, perquè potser no es senti malament o senti que està tenint un estigma, no? Que se l'està estigmatitzant. Però si per poder, el que hem parlat abans, perquè poguéssim haver rebut aquesta atenció... també si són violències sexuals que potser és un moment d'angoixa, com ho pot explicar, les dificultats que pot tenir a l'hora d'explicar... (TS 2)

Finalment, les persones amb necessitats especials de tipus relacionals entrevistades confirmen que en cap situació els hi han preguntat directament sobre aquest aspecte. Però, hi ha una distinció entre les respostes de les dues persones entrevistades envers aquesta categoria. Mentre que la PN 1 mostra la seva predisposició a poder-ho comunicar per tal de poder promoure l'entesa entre els i les agents policials i la persona amb necessitats especials de tipus relacional. La PN 2 es nega a comunicar-ho perquè considera que el tracte no variaria.

Jo crec que si ells sabessin que tinc una discapacitat no actuarien diferent. Però, crec que és important que ho sàpiguen perquè entenguin que nosaltres no veiem les coses igual que ells, no ho entenem igual que els altres. Ens costa més o ho veiem diferent. (PN 1)

5.4 El professional del Treball Social com acompanyat de persones amb necessitats especials de tipus relacional en processos policials

Una tercera figura que en alguns casos pot intervenir en situacions en les quals persones amb necessitats especials de tipus relacional tinguin algun tipus de relació amb les forces i cossos de seguretat és la del o la professional del Treball Social. Al gràfic 2 es plasmen les funcions que tenen els i les professionals del Treball Social en aquestes situacions des de la perspectiva dels mateixos professionals del Treball Social, les persones amb necessitats especials de tipus relacional i les i els mossos d'esquadra.

Gràfic 2: Funcions del i la treballadora social en procediments policials amb persones amb necessitats especials de tipus relacional

Font: elaboració pròpia

Com es pot observar al gràfic 2, els mossos d'esquadra conceben la figura del i la treballadora social com a un interlocutor o facilitador entre els propis agents policials i les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Quan es tracta discapacitats que han pogut acreditar que té la seva discapacitat intel·lectual, el primer que es fa és parlar amb el tutor. Sempre es parla amb el tutor i sempre es fa vindre al tutor, sempre, sigui menys greu, greu o molt greu. Per què? Perquè necessitem de persones que interactuen amb ells. (ME 2)

En canvi, els treballadors socials defineixen les seves funcions més des d'una perspectiva d'acompanyament i suport a la persona, tenint present en tot moment que la persona principal és la persona amb necessitats especials de tipus relacional. Així i tot, cal destacar que en les situacions plantejades pel TS 1 es plasmen les dificultats de comunicació que poden existir entre el i la professional del Treball Social i els i les agents policials que han d'intervenir. Com també la tendència dels agents a obviar a la persona en qüestió (la persona amb necessitats especials de tipus relacional) i focalitzar en l'interlocutor que ells consideren més òptim, en aquest cas el o la treballadora social.

Vaig trucar, vam agafar cita prèvia i la vaig acompanyar tot el procediment de posar la denúncia i explicar els fets. (TS 2)

Nosaltres vam intentar parlar amb la policia abans que fessin la contenció física, però no ens van escoltar i van fer la seva actuació com ells van considerar. (TS 1)

Ella va marxar amb la sensació que no l'havien escoltat, que m'havien escoltat a mi, que en el moment que van veure que hi havia una persona, potser, més apta per a ells va dirigir-se a ella. (TS 1)

En relació amb l'acompanyament com a funció dels i les treballadores socials, és una subcategoria amb la qual coincideixen les persones amb necessitats especials de tipus relacional i els mateixos professionals del Treball Social. De fet, les persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades conceben l'acompanyament del treballador o treballadora social com quelcom que facilita el procés policial i condiona el tracte que rebran per part dels i les agents policials.

El fet que estiguessin els meus tutors va fer que em sentís acompanyada, perquè els policies no em van ajudar en res. (PN 1)

Cuando está mi referente no me detienen, si no está me detienen. (PN 2)

5.5 Adaptacions i ajustaments del procediment policial

Una altra de les categories a analitzar, són les adaptacions i els ajustaments del procediment policial en les intervencions amb persones amb necessitats especials de tipus relacional.

A les diferents entrevistes realitzades es va exposar als participants la definició dels ajustaments de procediment que es pot trobar a l'article 13 de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008). A la taula 2 es mostren les adaptacions que els diferents perfils entrevistats diuen haver vivenciat o observat a nivell professional i personal.

Taula 2: Adaptacions i ajustaments de procediments policials

	Mossos d'esquadra	Professionals del Treball Social	Persones amb necessitats especials de tipus relacional
ADAPTACIONS REALITZADES	Tutor/a com intermediària	Modulació de la comunicació	Ajustament de les manilles (evitar dolor físic)
	Acceptació de l'ajuda del tutor/a	Adaptació al ritme de la persona	Comunicació informal com a mitjà per crear vinculació
	Canvi d'ubicació (cercar espai exterior)	Desplaçament dels agents al lloc de residència de la persona	Ús de ventilador a les garjoles davant d'una sensació de manca d'aire
	Desviament de l'actuació a un altre sentit (evitar contenció física)	Canvia d'ubicació (evitar la comissaria)	
	Adaptació de l'actuació policial a la persona	Mateix agent policial durant tot el procediment	

Font: elaboració pròpia

Com es pot observar a la taula 2, l'única subcategoria en la qual coincideixen els professionals del Treball Social i els mossos d'esquadra és en relació amb el canvi d'ubicació. Aquest aspecte és un element important a l'hora de poder tractar amb la persona.

Per una banda, els ajustaments en els quals coincideixen els dos mossos d'esquadra són en la figura del tutor o tutora de la persona amb necessitats especials de tipus relacional com a intermediària i el desviament de l'actuació policial per tal d'evitar, en la mesura del possible, la contenció física.

Si jo estic treballant amb una persona amb diversitat funcional i està brotant i tinc al seu tutor al costat i em pot fer d'intermediària i així baixar l'actuació, és a dir, que la persona es relaxi, jo crec que ningú tindria cap dubte en acceptar l'ajuda d'aquesta persona i, de fet, s'ha fet. (ME 1)

Per altra banda, la PN 2 conclou que mai ha tingut una adaptació o ajustament de procediment. Mentre que la PN 1 identifica com adaptacions aspectes que, si més no, es podrien esperar de qualsevol atenció policial independentment que la persona tingui un diagnòstic o no i que, inclús, portats a l'extrem es podria considerar mala praxi per part dels policies de no haver actuat d'aquesta manera.

Quan vaig anar al furgó em feien mal les manilles, vaig començar a plorar del mal i un policia va dir-me que me les trauria. Finalment, no me les van treure, però me les van afluixar. (PN 1)

L'únic semblant és que quan em van tancar al calabós dels jutjats i em faltava l'aire perquè tinc claustrofòbia, em van posar un ventilador. (PN 1)

Pel que fa als i les professionals del Treball Social, les adaptacions i ajustaments de procediment que identifiquen, en comparació amb les dels mossos d'esquadra, estan més relacionades amb les necessitats de les persones amb les quals intervenen, és a dir, en la comunicació, l'interlocutor d'aquesta comunicació (intentar que sigui la mateixa persona per facilitar la comunicació amb la persona amb necessitats especials de tipus relacional) o el context on es duu a terme aquesta comunicació.

Potser sí que van modular, una mica, les maneres de comunicar-se i adaptar-se els ritmes... en el moment que vaig comentar que era el seu tutor. (TS 1)

Es van com mig desplaçar, això està molt bé, perquè aquesta persona viu fora, viu a la zona d'Osona. Vam trobar un terme intermig. És a dir, dintre de la policia hi ha com, no sé com explicar-t'ho, però hi ha seccions que es desplacen i això va estar molt bé. (TS 2)

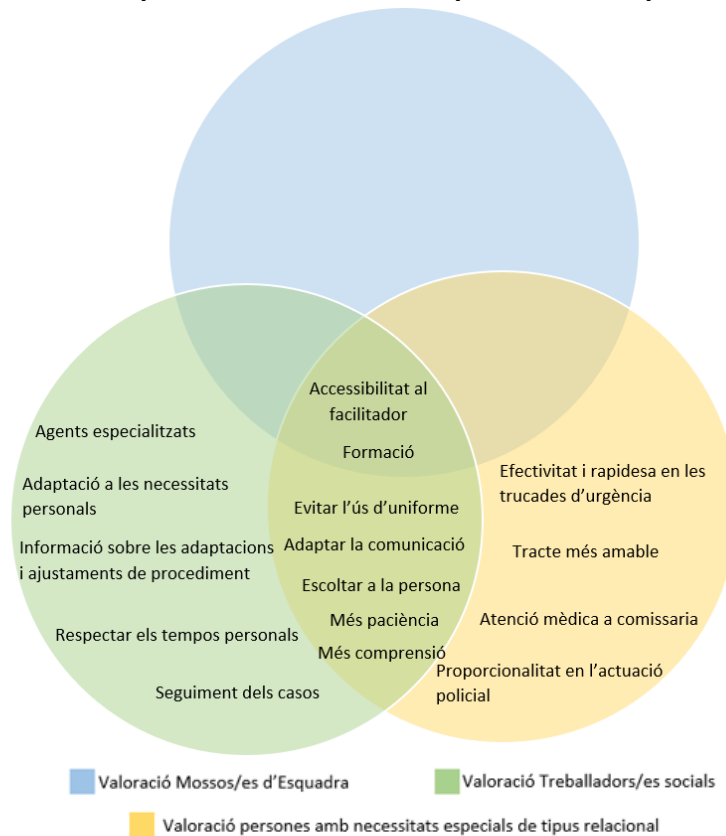
Tots dos treballadors socials coincideixen en el fet que en cap dels acompanyaments que han realitzat a persones amb necessitats especials de tipus relacional en procediments policials, els han informat de la possibilitat de realitzar aquestes adaptacions. Sobre això, una apreciació rellevant que fa el TS 2 és la de veure les adaptacions i ajustaments de procediment com a responsabilitat tant dels mossos d'esquadra com dels mateixos professionals del Treball Social i com quelcom que s'ha de desenvolupar amb el temps per tal que sigui una realitat.

No, no ho he vist. La veritat és que no. Ja et dic, també, relacionant-ho amb les d'abans, crec que la nostra feina també és demanar-ho. Demanar-ho i, potser, preguntar-ho. (TS 2).

5.6 Propostes de millora a realitzar en els procediments policials

Una altra categoria analitzada són les propostes de millores que, des dels diferents perfils participants, consideren que caldria implementar a la pràctica policial amb persones amb necessitats especials de tipus relacional. A la gràfica 3 es plasmen les propostes de millora de cadascun dels perfils (sent el cercle verd dels treballadors socials, el blau la dels mossos d'esquadra i la groga la de les persones amb necessitats especials de tipus relacional) i aquelles en les quals coincideixen.

Gràfic 3: Aspectes a millorar en els procediments policials

Font: elaboració pròpia

De les diferents propostes de millora que han plantejat els diferents perfils, tots tres coincideixen en dues subcategories: la primera, la necessitat formativa dels i les agents policials envers el col·lectiu de persones amb necessitats especials de tipus relacional. Sobre la formació dels i les agents policials, els mossos d'esquadra participants confirmen que no compten amb cap mena de formació específica relacionada amb el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental, tot i que, quan els i les agents entren al cos dels Mossos d'Esquadra hi ha una formació inicial (relacionada amb altres matèries) on tracten alguns aspectes relacionats amb aquest col·lectiu de forma molt superficial. Per tant, aquesta

informació confirma les suposicions que es fan des del Treball Social entorn de la manca de formació especialitzada en el col·lectiu dins del cos policial.

Quan ja formes part del cos, no hi ha cap curs com a tal, potser hi ha alguna assignatura que expliquen quelcom, però poca cosa, potser la diferència de diversitat funcional, les problemàtiques de les persones... però molt ràpid, ja està, molt per sobre. De salut mental no hi ha res, és més de discapacitat i és molt pobre. Potser algun dia et parlen d'això i ja està. (ME 1)

No, ens guien estrictament en el que és el Codi Penal, el que és la normativa vigent. (ME 2)

A la policia li fa falta formació bàsica, està molt clar, formació bàsica de comprendre i entendre, perquè la discapacitat intel·lectual és molt àmplia. Al final, és el que et ven la tele, però igual que quan dius una persona amb autisme... una persona amb autisme no parla, no es comunica... no no no, això és un espectre, però dins de l'espectre autista hi ha tantes coses... Doncs això és el mateix, una miqueta, hi ha tantes persones i tantes diversitats que els aniria molt bé. (TS 2)

Per aquest motiu, els diferents perfils entrevistats determinen que una millora que caldria promoure pel que fa a l'atenció policial, és la formació específica en el tracte amb les persones amb necessitats especials de tipus relacional. Mitjançant aquesta formació es podria contribuir a canviar les intervencions policials que es duen a terme i realitzar adaptacions i ajustaments dels seus procediments en funció de les necessitats i les característiques de les persones ateses.

Crec que caldria fer una formació extensa amb professionals de referència (psiquiatres, psicòlegs, educadors, treballadors socials...) perquè donin una perspectiva àmplia de coneixement sobre com actuen els agents socials per tal que la policia s'empapi també i reculli idees. I a partir d'aquí formin els seus plans de treball, tenint en compte la seva funció que és diferent de la nostra. (TS 1)

Crec que si nosaltres tinguéssim formació sobre aquestes persones, el procediment actual seria el mateix. Però al final nosaltres podríem tenir més eines, igual que en el calabós i tot... Hi ha coses que es podrien evitar. (ME 1)

Si són polis és perquè han estudiat una carrera i són intel·ligents. Ells han de tenir formació social per a la gent, no? (PN 1)

L'altra subcategoria en la qual coincideixen els tres perfils són la figura del facilitador en els procediments judicials, encara que la perspectiva des de la qual la plantegen és lleugerament diferent. Per una banda, els mossos d'esquadra i els treballadors socials ho fan des d'una necessitat d'accessibilitat a la figura del facilitador en els procediments policials i judicials. En relació amb això, el TS 2 planteja la figura del facilitador com quelcom que ha d'estar a l'abast de qualsevol persona amb necessitats especials de tipus relacional que inici un procediment i que, independentment del seu coneixement d'aquest o no, els i les agents policials haurien d'informar i oferir.

Crec que això ha d'estar regulat i la mateixa policia t'ho ha de dir, t'ha de dir ei, tens això, contacta-hi o fem una trobada amb el facilitador nosaltres, un moment que truquem... I àgil, no tenir un d'aquí a un mes. Passa això? Vale, fem una reunió que vingui el facilitador. (TS 2)

En la mateixa línia, el ME 2 considera que hauria d'existir una via de contacta directe amb els facilitadors, fent un símil amb els col·legis d'advocats i els advocats de guàrdia.

Consideraria, en aquest cas, que hi hagués quelcom com un col·legi d'advocats que tu davant d'una situació d'aquest tipus, tinguessis un telèfon de contacte que poguessis gestionar un facilitador, per persones discapacitades. El mateix que és un advocat de guàrdia que hi hagués un facilitador. (ME 2)

Per l'altra, la PN 1 ho fa des de la visió de poder comptar amb alguna persona que pugui ajudar-les a entendre el procediment que es duu a terme. Aquesta persona, sens dubte, hauria de ser un facilitador.

No sé, potser en la situació de l'àvia perquè em deien que li havia pegat i jo no li havia pegat... Jo no entenia això que deien. Ni coses que s'inventaven, no tenia sentit... Llavors jo estava allà i no entenia per què m'havien ficat allà perquè jo no havia fet res. Potser algú que m'expliqués que estava passant. Ells no em van dir res. (PN 1)

A banda d'això, els treballadors socials i les persones amb necessitats especials de tipus relacional coincideixen en diferents subcategories més relacionades amb el tracte directe amb la persona (amb la manera d'actuar), moltes d'elles relacionades amb habilitats socials com ara l'adaptació de la comunicació, l'escolta activa, la paciència o la comprensió.

Quan acompanyem a alguna persona així, acaben delegant a dir-nos a nosaltres tot, quan crec que haurien d'adaptar més el llenguatge i la comunicació perquè la persona es senti inclosa.(TS 1)

Ellos tendrían que hablar más con la gente, no tendrían que ir directamente a multar, pregúntale tú al niño por qué fumas, no le pongas una multa si papá y mamá se la van a pagar. (PN 2)

Considero important ressaltar el tema de l'uniforme, ja que tant el TS 2 com la PN 1, afirmen que l'uniforme és quelcom innecessari que, a més, genera una distància entre l'agent policial i la persona a la qual estan atenent.

Deixar l'uniforme. Apartar una mica l'uniforme també, ja que crea una barrera, també amb la població. (TS 2)

Per millorar haurien de no creure's tant per portar un uniforme. (PN 1)

Tanmateix, també és significatiu que el perfil que menys propostes de millora plantegi siguin els mossos d'esquadra i que, a més, les dues propostes que formulen siguin coincidents amb les dels altres dos perfils participants els quals ho fan des de la seva posició de persona atesa, en el cas de les persones amb necessitats especials de tipus relacional, i acompanyant d'aquestes persones, en el cas dels treballadors socials.

5.7 La figura del facilitador en els processos policials

Entre els diferents ajustaments de procediment que existeixen, a l'entrevista es pregunta als participants per la figura del facilitador, sobre si la coneixen, si han pogut comptar amb aquesta en algun procediment policial i la valoració que tenen envers aquesta figura.

Pel que fa als mossos d'esquadra, determinen que aquesta figura no existeix i que davant d'una actuació amb una persona amb necessitats especials de tipus relacional la figura que es té present és la del tutor legal, en el cas que la persona en tingui.

No existeix la figura del facilitador. La primera actuació sempre la realitza la patrulla, no hi ha cap facilitador, inclús en casos d'agressió sexual. A no ser que sigui la pròpia víctima la que va a la comissaria a denunciar, en aquest cas si es desvia... Els primers als quals avisen sempre som nosaltres. Mai he vist la figura del facilitador. (ME 1)

No es busca un facilitador, es busca un tutor. (ME 2)

D'acord amb les afirmacions dels mossos d'esquadra, el TS 1 esmenta no conèixer la figura del facilitador. Per contra, el TS 2 és l'única de les sis persones entrevistades coneixedora de la figura del facilitador i de la funció que aquesta realitza. Informació que va obtenir gràcies a una formació que va fer amb la mateixa UAVDI de Grup Catalònia.

Fan com de mitjà entre la policia i la persona i també acompanyen. Tu pots ser el tutor, l'assistent, el curador o el suport i tu estàs allà. Però el facilitador és un suport més pel que dèiem aquí, per condicionar les preguntes, perquè no se senti estigmatitzat, perquè també faci de barrera amb la policia. (TS 2)

A més, el TS 2 afirma haver fet el contacte amb un facilitador de la UAVDI de Grup Catalònia en dues ocasions, totes dues amb persones amb necessitats especials de tipus relacional. La primera per fer acompanyament a una persona víctima d'una agressió sexual i la segona la persona estava investigada com agressora. Finalment, en cap dels dos casos es va poder comptar amb la figura del facilitador. En el primer cas van exposar que el treballador social no ho havia sol·licitat en els tempos necessaris. I en el segon cas, al ser agressor, el procediment era molt més complexa i es va decidir no començar-lo, ja que el procediment policial ja estava iniciat i eren inassolibles les demandes de la UAVDI en els tempos que es requeria.

Vaig contactar, eh, però tard, després, i em van dir que això s'ha de contactar abans. Clar, quan passi, trucar a la UAVDI. (TS 2)

Vaig comentar de treballar-ho amb la UAVDI, vale?, bueno... no em van dir que no, però era més complexe... informes, bueno, eh... difícil, molt feixuc. Però també hi he contactat com agressor per acompanyar, clar el que em deien era això. (TS 2)

Tot i que no es va poder comptar amb la figura del facilitador a causa de les respostes de UAVDI, sí que en els dos casos les persones amb necessitats especials de tipus relacional vam tindre una atenció especialitzada, segons esmenta el TS 2. L'atenció que van rebre va ser donada per part d'una unitat concreta del cos dels Mossos d'Esquadra que està orientada a afrontar aquests casos.

No l'hem utilitzat, però ja et dic, sí que ens han atès dintre del cos policial unes persones que es dediquen a casos específics i que tenen, potser, anem a dir així, un tarannà o un acompanyament més sensible a aquestes persones. (TS 2)

De fet, aquest aspecte coincideix amb el que la PN 2 respon quan se li pregunta per la figura del facilitador, ja que conclou que el facilitador és un policia. Encara que sí que identifica diferències en el tracte entre les persones que la van atendre i els policies generals.

Una vez que intervino algo similar, però eran mossos igual, eran “monos”(expressió utilitzada amb intenció despectiva). Por eso no quería venir. No me ayudaron, nada. Eso son mossos vestidos de paisano. No hacen nada. No me ayudaron, tocan los huevos igual, encima preguntan. Pero preguntan de otros temas, para qué quieres tu saber... (PN 2)

Contràriament, el ME 1 nega l'existència de cap unitat específica en l'atenció a persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Tenim, per exemple un grup de violència de gènere, és completament necessari. Hi ha molts casos de violència de gènere, més que de gent discapacitada. [...] Si tu em diguessis, estic pensant que caldria especificar més, un grup com aquest, et diria que val, però la primera actuació que per a ells sempre és la mateixa, que som nosaltres. (ME 1)

Pel que fa a l'aplicació de la figura del facilitador a les intervencions policials amb persones amb necessitats especials de tipus relacional, hi ha una diferència clara entre els perfils professionals, inclús dins d'aquests. Per una banda, entre els mossos d'esquadra hi ha discrepàncies. Mentre el ME 2 considera que el facilitador hauria de ser una figura a la qual poguessin tenir accés directe els propis agents policials, el ME 1 veu innecessària aquesta figura, argumentant que la funció que aquest professional podria realitzar la podrien assumir els mateixos agents policials a causa de la manca de vinculació amb la persona amb necessitats especials de tipus relacional. Tanmateix, el ME 1 equipara la funció del facilitador amb la que hauria de fer el tutor legal de la persona amb necessitats especials de tipus relacional.

Jo crec que la figura del facilitador no funcionaria... Em sembla una bona idea i caldria valorar com treballaria, però crec que aquestes persones que tenen diversitat funcional, al final, tenen una confiança amb el seu tutor. No és que simplement el tutor sàpiga tractar-lo d'una manera específica, perquè cada persona amb diversitat funcional necessita un tracte diferent. Llavors, tot i que el facilitador sigui una persona amb coneixements, com no coneixes a la persona en qüestió i hi ha de tot, podria fer el mateix treball que jo de primera reacció. Com a primer contacte, la feina seria exactament la mateixa. (ME 1)

Posteriorment, el ME 1 acaba determinant que durant les primeres intervencions no té cabuda la figura del facilitador, posant com a exemple el moment de la denúncia. Ho justifica argumentant que el moment de la denúncia és una intervenció purament dels i les agents policials i que, per tant, la persona no necessita aquest suport. En contraposició a això, trobem que el TS 2 argumenta que una de les funcions del facilitador és poder acompanyar a les persones amb necessitats especials de tipus relacional en tot el procediment policial per facilitar la comprensió

d'aquest, adaptar aquelles preguntes les quals puguin ser complexes per a la seva comprensió i facilitar les declaracions que la persona pugui fer en seu policial. Així doncs, segons el TS 2, sí que seria necessària la figura del facilitador en el procés d'interposar una denúncia.

Si ve a posar una denúncia, entenc que, o bé acut amb el seu tutor o si no ve amb el seu tutor no crec que hi hagi un problema per dialogar amb mi, perquè és ell qui ha vingut a la comissaria. Per tant, tampoc necessitaria el facilitador perquè està parlant amb mi i no té cap tipus de por. (ME 1)

El facilitador et diu, t'explica que és un procediment llarg, és feixuc, bueno... t'explica els pros i contres de seguir amb un procediment així. (TS 2)

El facilitador diu que també a vegades poden fer el pont, és a dir, que tu quedis amb el facilitador en un entorn concret, tu puguis fer aquesta declaració, la facis com vulguis. El facilitador l'apuntarà com vulgui, amb els pros, els contres, vídeos i tal... I ells siguin el contacte amb la policia. (TS 2)

No obstant l'opinió del ME 1, els dos treballadors socials consideren que la figura del facilitador és quelcom necessari en l'actuació policial amb persones amb necessitats especials de tipus relacional. Així doncs, caldria fer canvis en la situació actual de la figura del facilitador per poder implementar-la realment en la pràctica de la intervenció policial com quelcom útil tant per les persones amb necessitats especials de tipus relacional com pels mateixos cossos de policia arreu del territori.

Veient-ho amb perspectiva, crec que seria una figura que facilitaria moltíssim el treball de comprensió de les dues parts: de la gent amb discapacitat i de la policia. (TS 1)

Jo la veig molt útil, però clar, jo crec que falta, potser, una miqueta més de comunicació i informació... Perquè jo crec que la policia també t'ho puc comunicar, no? Dir, ostres, tens això, tens el facilitador... A vegades nosaltres, quan tenim un fet així, no ens pensem a pensar, també error nostre, que existeix aquesta figura. Això podria fer que adaptessin l'entorn, que adaptessin les preguntes, que adaptessin la forma de comunicació, les esperes... Perquè el facilitador ho tindrà en compte també i sabrà de l'espectre en concret. (TS 2)

6. Discussió

Les forces i cossos de seguretat són el primer contacte de les persones (siguin infractores o víctimes) amb la justícia penal. Per aquest motiu, és fonamental que les intervencions policials que es realitzin siguin adequades i eficients, ja que, condicionaran el procediment que continuarà a la seva intervenció (Mercurio, 2021). Per aquest motiu, en el cas de les persones amb necessitats especials de tipus relacional és fonamental que des d'un primer moment s'identifiqui si la persona presenta una discapacitat intel·lectual o trastorn mental. Gràcies a aquesta detecció es podrien evitar moltes de les situacions esmentades per les persones amb necessitats especials de tipus relacional i els i les professionals del Treball Social entrevistats. Tanmateix, en aquest aspecte, considero que els tres perfils professionals estan d'acord amb el fet que una detecció inicial pot condicionar el tracte que rebrà la persona i ajudar a l'agent policial a adaptar la seva actuació a la persona en qüestió i les seves necessitats.

Els resultats de la present investigació mostren que aquesta detecció inicial no es realitza, tot i la importància esmentada. Segons Mercurio (2021), algunes de les possibles causes per les quals, en l'actualitat, no es duu a terme aquesta identificació de la discapacitat intel·lectual o el trastorn mental són la falta de formació de les forces i cossos de seguretat envers aquest aspecte, la manca de temps en l'atenció policial o no comptar amb les condicions necessàries per poder realitzar aquesta detecció. A més, però, també assenyala com a causa d'aquesta no detecció la manca de protocol específic pel que fa a la detecció i al tracte amb persones amb necessitats especials de tipus relacional. En relació amb aquest últim aspecte mencionat, els mossos d'esquadra entrevistats corroboren que no existeix un protocol específic envers el tracte amb aquest col·lectiu. De manera que, tal com assenyalen els professionals del Treball Social i les persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades, l'adequació i el tracte que reben les persones d'aquest col·lectiu varia en funció de l'agent policial que tinguin davant, els seus coneixements, actituds, competències i predisposició a l'hora de tractar amb persones que presenten una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental.

Tal com exposa Cuenca (2019), a l'article 5 de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat es determina que

“A fin de promover la igualdad y eliminar la discriminación, los Estados Parte adoptaran todas las medidas pertinentes para asegurar la realización de ajustes razonables”.

Avui dia, segons Recio et al. (2012) i els mateixos mossos d'esquadra entrevistats, els procediments judicials i policials no compten amb adaptacions procedimentals per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional. La qual cosa, tal com plantegen els treballadors socials entrevistats, comporta que no existeixi una igualtat d'oportunitats d'accés a la justícia per a les persones amb un diagnòstic de salut mental o discapacitat intel·lectual. De les diferents situacions plantejades per les persones participants de la investigació, es pot extreure que en algunes ocasions han pogut percebre que hi havia una intenció per part de l'agent policial d'adaptació de procediment. Però que, tot i la predisposició, a la pràctica era insuficient.

Davant d'aquesta situació, es fa necessària la implementació dels ajustaments procedimentals en els processos policials amb persones amb necessitats especials de tipus relacional, amb l'objectiu d'aconseguir un accés a la justícia en igualtat d'oportunitats que la resta de la població que faciliti la comprensió del procés i un tracte adequat a les necessitats de la persona en qüestió (Recio et al., 2012; ICAM, 2018). Els ajustaments procedimentals són necessaris per poder disminuir o pal·liar aquelles dificultats amb les quals les persones amb necessitats especials de tipus relacional poden trobar-se en l'exercici de la seva participació plena a la vida social i, per tant, també dels seus drets.

És important destacar que, tot i els diversos documents que existeixen dirigits a les diferents forces i cossos de seguretat de l'Estat sobre les adaptacions i les necessitats que s'han de tenir en compte a l'hora de tractar amb una persona amb necessitats especials de tipus relacional, cap dels dos mossos d'esquadra entrevistats tenen coneixement dels ajustaments de procediment. A més, ratifiquen que el tracte que es dona a una persona amb discapacitat intel·lectual o trastorn mental és el mateix que a qualsevol ciutadà. Davant d'això cal tenir present el que plantegen Alía et al. (s.d, pp. 30-31) pel que fa a l'absència d'ajustaments de procediment: "la ausencia o insuficiencia de ajustes procedimentales puede materializarse en una vulneración de estos derechos y propiciar la expulsión de las personas con discapacidad de los procesos judiciales o dar lugar a que se dicten sentencias injustas". Per tant, la no aplicació d'ajustaments procedimentals a una persona amb necessitats especials de tipus relacional que els necessiti és una forma de discriminació per motius de discapacitat en relació amb el dret a l'accés a la justícia.

De fet, la mateixa Convenció determina a l'article 2 que no proporcionar els ajustaments procedimentals una vegada identificada una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental i les seves necessitats i dificultats, seria una discriminació per motius de discapacitat. Perquè

aquesta negativa podria arribar a obstaculitzar a la persona la comprensió de la situació o, inclús, vulnerar els seus drets, tal com han plantejat les dues persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades (Cuenca, 2019).

Entre els diferents ajustaments procedimentals que els agents policials poden fer, estan aquelles adaptacions relacionades amb el llenguatge i la comunicació, com poden ser l'ús d'un llenguatge senzill, ús de textos en lectura fàcil, evitar els tecnicismes... En relació amb això, tant els professionals del Treball Social com una de les persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades plantegen situacions en les quals les persones amb necessitats especials de tipus relacional s'han trobat dificultats a nivell comunicatiu durant el procés policial, ja sigui per una falta de comprensió per part d'elles o per dificultats de comunicació envers els agents policials amb els quals estaven tractant. Sobre aquest aspecte, Gómez-Carrillo, et al. (s.d) i Martorell i Alemany (2017), posen en evidència que als diferents articles de la Ley 4/2015, de 27 de abril, del Estatuto de la Víctima del Delito es plasma la possibilitat de posar suports en forma d'adaptacions en els processos policials i judicial amb el fi de possibilitat a les persones amb necessitats especials de tipus relacional el fet d'entendre i ser entès al llarg de tot el procés penal. Aspecte que també inclou la informació i el procediment que es duu a terme per part de les forces i cossos de seguretat.

En la mateixa línia, els mossos d'esquadra tampoc són coneixedors de l'existència de la Unitat d'Atenció a Víctimes amb Discapacitat Intel·lectual (UAVDI). Aquest servei existeix a Espanya des del 2010, però, per les diferents entrevistes realitzades, a la pràctica la seva existència és coneguda per una part molt reduïda de la població. En el cas de la present investigació, únicament un treballador social el coneixia.

Segons Martorell i Alemany (2017), un dels beneficis que es podrien obtenir en cas de comptar amb la figura del facilitador en els procediments policials i judicials amb persones amb necessitats especials de tipus relacional és reduir l'impacte de la victimització secundària o revictimització. Tant treballadors socials com una de les persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades, han exposat situacions en les quals les persones amb necessitats especials de tipus relacional a més de ser víctima d'un delictes, pateixen una revictimització a causa del tracte insuficient que reben per part dels agents policials. La qual cosa comporta que se sentin exclosos, inclús, del procediment policial del qual són víctimes.

Per tant, així com determinen Recio et al. (2012), la UAVDI és un servei pioner a Espanya, però, com s'ha pogut observar amb la present investigació, el seu àmbit d'actuació és molt limitat. Aquest aspecte acaba comportant que la persona que realitza de forma informal la

funció del facilitador sigui l'assistent legal (el que anteriorment era conegut com a tutor legal), en aquells casos que existeixi una sentència que determini que la persona necessita una assistència. De fet, el ME 1 rebutja la necessitat de comptar amb la figura del facilitador, recolzant-se en la idea que la funció que faria aquest professional ja l'estan duent a terme els tutors de les persones amb necessitats especials de tipus relacional. Però és fonamental tenir present que no totes les persones amb necessitats especials de tipus relacional tenen una mesura de suport i, per tant, no compten amb una figura professional (amb coneixements i competències professionals) que puguin donar el suport necessari davant de procediments policials i judicials.

En aquesta línia, una de les necessitats que plantegen Gomez-Carrillo et al. (s.d.) és que els agents policials, des de l'inici de l'actuació amb una persona amb necessitats especials de tipus relacional, puguin identificar si la persona té o no una mesura de suport i, per tant, en cas positiu, es contacti amb el seu assistent (el que abans es denominava tutor). Basant-nos en els resultats de la present investigació, que la persona tingui una figura de suport i assisteixi al procediment policial condiona notablement l'actuació policial. Segons les persones amb necessitats especials de tipus relacional entrevistades, quan està el seu referent de suport present (tots ells treballadors socials) durant les intervencions policials les actuacions que es duen a terme són més respectuoses i se senten més protegits que quan estan sols. Davant d'aquesta realitat, es planteja el dubte de com serà el tracte que rebran aquelles persones amb necessitats especials de tipus relacional que no compten amb cap figura professional de suport. I, per aquest motiu, és importat reflexionar entorn de si aquestes mateixes persones poden tenir un altre tipus de suport informal (familiar, amics, professional amb el qual tingui relació però sense cap mesura de suport...) i, en cas afirmatiu, si per part dels agents policials se'ls tindrà en compte de la mateixa manera que aquella figura de suport assignada mitjançant sentència judicial.

Aquesta realitat fa evident la necessitat de la figura del facilitador en els processos judicials i policials, figura reconeguda a l'article 13.1 de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008). El facilitador s'hauria de plantejar no com quelcom que la persona en qüestió o els acompanyants (siguin familiars, amics o professionals) hagin de sol·licitar (la qual cosa implica que ja es tingui coneixement d'aquesta figura i el dret a l'accés a aquesta), sinó com un dret al qual tinguin accés i se'ls faciliti des del moment en què s'identifica que la persona atesa presenta una discapacitat intel·lectual o un trastorn mental que pot condicionar el procediment que s'iniciarà. Mitjançant la figura del facilitador es podrà garantir la participació de la persona en qüestió en el procés de forma

conscient i adequada (Alía et al., s.d.; Cuenca, 2019). A través de les entrevistes realitzades a la present investigació s'ha pogut constatar que, tot i ser un dret reconegut a la Convenció, la figura del facilitador és desconeguda pels diferents perfils. Tot i això, cal destacar que, de forma general, els diferents perfils professionals involucrats a la investigació reconeixen la figura del facilitador com quelcom necessari que podria ser un suport crucial per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

Tanmateix, amb les entrevistes realitzades als dos mossos d'esquadra es ratifica que les forces i cossos de seguretat no compten amb formació especialitzada sobre el tracte amb persones amb necessitats especials de tipus relacional, formació que tant els mossos d'esquadra com els treballadors socials consideren necessària per poder donar una atenció adequada. Tal com determinen Alía et al (s.d), per garantir una bona praxi policial davant d'aquest col·lectiu és imprescindible formació específica envers aquest, la qual podrà fomentar que la implicació dels agents policials sigui des d'una mirada de respecte (evitant els paternalismes, estigmes i prejudicis) i una atenció que tindrà en compte les necessitats i dificultats de la persona, independentment de si la persona amb necessitats especials de tipus relacional és víctima o investigada. A més, aquest coneixement també facilitaria la detecció de situacions en les quals pot ser necessari un ajustament procedimental i com aplicar-lo (Mercurio, 2021; Cuenca, 2019).

7. Conclusions i propostes de millora

La discriminació per motius de discapacitat és qualsevol diferència, exclusió o restricció que es pugui realitzar davant d'una persona per motiu de discapacitat, però també el fet d'obstaculitzar o no deixar l'exercici, de tots els drets humans i llibertats fonamentals i reconeguts per a qualsevol persona. Mitjançant la present investigació s'ha volgut analitzar, a través de la recerca bibliogràfica i les entrevistes realitzades a agents implicats (persones amb discapacitat intel·lectual i trastorn mental, mossos d'esquadra i professionals del Treball Social) en la qüestió a investigar, si en l'actualitat existeix un accés als procediments policials en igualtat de condicions per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional.

A través de la consulta i l'anàlisi de diferents autors mencionats al llarg del present treball com De Aroz et al. (2020) o Cuenca (2019) i el marc legislatiu de referència, s'ha pogut constatar que des de diferents àmbits i entitats s'ha dut a terme una detecció de les dificultats i mancances que han existit i, encara ara, existeixen en les intervencions policials que es duen a terme per part d'agents policials amb persones que presenten un diagnòstic de discapacitat intel·lectual o de trastorn mental. Tanmateix, també s'ha pogut provar que al territori espanyol hi ha una clara intencionalitat d'actuar envers l'eliminació, si no reducció, d'aquestes mancances i dificultats detectades, amb l'objectiu de poder garantir una accessibilitat absoluta i real de les persones amb necessitats especials de tipus relacional als procediments policials. Clars exemples d'aquesta intencionalitat de millora són els diversos protocols i documents (mencionats al present treball) que pretenen ser guies de referència sobre el tracte que els agents policials (independentment del cos policial del qual formin part) han de poder oferir davant d'una persona amb necessitats especials de tipus relacional.

No obstant això, tal com Mercurio (2021), Gómez-Carrillo et al. (s.d.) i Alía et al. (s.d.), entre altres, han plasmat i els resultats de la present investigació han demostrat, hi ha certs aspectes en els quals encara queda molt de recorregut per fer per tal de poder garantir un accés en igualtat d'oportunitats per a les persones amb necessitats especials de tipus relacional en els procediments policials. És en aquest punt de millores a realitzar on des de la professió del Treball Social s'ha d'incidir i fomentar els canvis i les millores necessàries per fer front a la vulnerabilitat, l'exclusió i la discriminació que, encara en l'actualitat, està vivint el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual i trastorn mental.

Les propostes de millora que s'han detectat a través de la present investigació i que cal promoure des del Treball Social envers aquesta qüestió són les següents:

Les forces i cossos de seguretat de l'Estat han de poder donar una resposta òptima i adequada a la ciutadania, la qual es caracteritza per la seva diversitat. Dintre d'aquesta diversitat està la discapacitat intel·lectual i el trastorn mental. És fonamental que els i les agents policials (independentment del cos policial del qual formin part) rebin formació específica sobre la diversitat de la població i, en concret en aquest cas, sobre la discapacitat intel·lectual i el trastorn mental. Donades les funcions de les forces i cossos de seguretat i l'estreta relació que tenen amb la ciutadania, han de poder conèixer-la i poder tenir una mirada global que, com a mínim, possibiliti poder garantir l'accés en igualtat de condicions a qualsevol persona. Aquesta formació és imprescindible per les forces i cossos de seguretat, no només per poder orientar-se envers aquests aspectes, sinó també per poder detectar quan és necessari un ajustament de procediment i, per tant, evitar una victimització secundària de les persones ateses, a causa d'una mala praxi professional per desconeixement, tal com plantegen Alía et al. (s.d.) i Gómez-Carrillo et al. (s.d.).

Tot i que l'ideal des del Treball Social seria poder comptar amb un cos de policia amb una mirada més social, és una realitat que les funcions d'uns professionals i altres no són les mateixes i, per tant, la mirada que tenen envers la realitat tampoc. Per aquest motiu, considero important poder crear i fomentar espais de treball comú on poder promoure un treball cooperatiu. Els mateixos mossos d'esquadra han confirmat a les entrevistes que ells no tenen via d'accés a l'historial mèdic d'una persona. Per tant, no tenen forma de poder saber si la persona presenta una discapacitat o no, tret de la informació que la mateixa persona vulgui o pugui aportar. Però, alhora, confirmen la importància de tenir aquesta informació per poder donar un suport més adequat a la persona que estan atenent. Davant d'aquesta situació, és primordial aquest espai comú on poder, des de les diferents disciplines, proporcionar la informació necessària per garantir una atenció adequada.

Tanmateix, gràcies a aquestes coordinacions es podria facilitar la detecció inicial que Gómez-Carrillo et al., (s.d.) consideren essencial i que a la pràctica, tal com s'ha pogut demostrar a través dels resultats de la present investigació, no es duu a terme. La detecció del diagnòstic de discapacitat intel·lectual o trastorns mental per part de l'agent policial que realitza la intervenció no només repercutiria en tot el procediment posterior que s'hagi de realitzar (ja que facilitaria que al llarg de la resta de procediments que s'hagin de dur a terme es compti amb aquesta informació), sinó que també facilitar l'aplicació d'ajustaments de procediment en aquells casos en els quals es consideri necessari, entre els quals està la figura del facilitador.

En relació amb els ajustaments de procediment i, en concret, amb la figura del facilitador, cal destacar que tot i ser drets reconeguts a la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008), tal com Alía et al. (s.d.), Recio et al. (2012) i Martorell i Alemany (2017) determinen i amb la present investigació s'ha demostrat, en el dia a dia no s'està respectant aquest dret de les persones amb necessitats especials de tipus relacional. És fonamental que des del Treball Social reivindiquem, en consonància amb la Convenció, el dret a l'accés als ajustaments procedimentals per aquelles situacions en les quals així sigui considerat. L'accés i l'aplicació d'aquests ajustaments procedimentals, de la mateixa manera que la detecció inicial i la formació específica de les forces i cossos de seguretat, no només pot condicionar considerablement el procés policial i judicial, sinó que, també, pot evitar la doble victimització de la qual tantes persones amb necessitats especials de tipus relacional són víctimes.

És fonamental que des del Treball Social es treballi envers l'acompliment dels diferents articles de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2008), la qual és la base per poder garantir una societat justa, inclusiva i accessible per a la globalitat de la ciutadania. Com a treballadors i treballadores socials hem de ser coneixedors d'aquests drets i fomentar, mitjançant la reivindicació junt amb les persones del col·lectiu, que l'aplicació de la Convenció sigui absoluta de forma que les persones amb necessitats especials de tipus relacional puguin gaudir d'un accés real en igualtat d'oportunitats en tots els àmbits de la vida diària, lluny de qualsevol mena de discriminació per discapacitat.

8. Referències

Acord GOV/25/2015, de 24 de febrer, pel qual s'aprova el Codi d'ètica de la Policia de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 6819, de 26 de febrer del 2015.*
<https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=685656>

Alía, A., Caballero, C., Martín, J., Méndez, J.L., Moreno, L., García, M., Ariza, M.J., Alonso, M.J., Cuenca, P., Policía Nacional, Proyecto Esperanza, Álvarez, S. i Gutiérrez, Y. (s.d.). Buenas prácticas sobre intervención policial en el ámbito de la discapacidad: resolución de casos.
<https://www.amifp.org/media/download/66283>

Beizama, Y., García, I., Almenara, M. E., Larrañaga, L., Romero, A. & Horcajo, P. J. (2016). El delincuente con discapacidad intelectual: Reflexiones psicojurídicas sobre su responsabilidad criminal y las medidas de seguridad. *Psicopatología Clínica Legal y Forense, 16*(1), 97–113.

Constitución Española, del 29 de diciembre de 1978. Boletín Oficial del Estado, 29 de diciembre de 1978, núm. 311

Catalonia Fundació. (s.d.). UAVDI: Unitat d'Atenció a Víctimes amb Discapacitat Intel·lectual.
<https://www.dincat.cat/wp-content/uploads/2021/04/Presentaci%C3%B3-UAVDI-Catal%C3%B2nia.pdf>

Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad. Boletín Oficial del Estado, núm. 96, de 21 de abril de 2008, pp. 20648 a 20659.
<https://www.boe.es/boe/dias/2008/04/21/pdfs/A20648-20659.pdf>

Confederación Salud Mental España. La salud mental en cifras.
<https://comunicasaludmental.org/guiadeestilo/la-salud-mental-en-cifras/#espana>

Cuenca, P. (2019). La adaptación de la normativa penitenciaria española a la convención internacional sobre los derechos de las personas con discapacidad. *Ediciones Cinca*.

De Aroz, I., González, B., Martín, N. i Izquierdo, C. (2020). A casa lado: Informe sobre la situación de personas con discapacidad intelectual reclusas y exreclusas en España. *Plena Inclusión*.

Generalitat de Catalunya. (s.d.). Estatut d'autonomia de 1979. <https://web.gencat.cat/ca/generalitat/estatut/estatut1979/>

Generalitat de Catalunya. (2021). Guia d'estudi per a l'accés a la categoria de mosso/a del cos de Mossos d'Esquadra.

Gómez-Carrillo, M., de Araoz, I., González, B., Rodríguez, O. i Constante A. (s.d.). Manual de Procedimiento para la atención de la Policía Local a las personas con discapacidad intelectual. <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/manual-de-procedimiento-para-la-atencion-de-la-policia-local-a-las-personas-con-discapacidad-intelectual/>

Fundación Carmen Pardo-Valcarce. (2012). Guía de Intervención policial con personas con discapacidad intelectual. https://eprints.ucm.es/id/eprint/20207/1/Guia_intervencion_DI.pdf

ICAM. (2018). Protocolo para la actuación con personas con discapacidad intelectual en el turno de oficio. <https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2018/06/Protocolo-de-actuaci%C3%B3n-de-PCDI-revisado1.pdf>

IMSERSO. (2021). Base estatal de datos de personas con valoración del grado de discapacidad. https://imserso.es/documents/20123/146998/bdepcd_2019.pdf

Instituto Nacional de Estadística (INE). (2020). Discapacidad. https://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259926668516&p=%5C&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalle¶m3=1259924822888

Llei 16/1991, de 10 de juliol, de les policies locals. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1469, de 19 de juliol de 1991. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=63415>

Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1923, de 20 de juliol de 1994. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=93461>

Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, de forces i cossos de seguretat. *Boletín Oficial de Estado*, núm. 63, de 24 de març de 1986. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=555957>

Martorell, A. i Alemany, A. (2017). La figura del facilitador en casos de abuso sexual a personas con discapacidad intelectual. *Siglo Cero*, 48(1), pp. 37-49.

Mercurio, E. N. (2021). Dificultades para la detección de personas con discapacidad intelectual y psicosocial detenidas por la policía en la Ciudad de Buenos Aires. *Revista Española de Discapacidad*, 9(1), pp. 121-140.

Ministerio de Interior. (2014). La Discapacidad intelectual bajo el prisma policial: Manual para detectar, entender y comunicar con personas con discapacidad intelectual en el ámbito de policía judicial. https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/seguridad-ciudadana/La_discapacidad_intelectual_bajo_prisma_policial_126141325.pdf

Ospina, M.A. (2010). Discapacidad y sociedad democrática. *Revista Derecho del Estado*, 24, pp. 143-164.

Parlament de Catalunya. (2016). Estatut d'Autonomia de Catalunya. <https://www.parlament.cat/document/cataleg/48089.pdf>

Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y su inclusión social. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 289, de 3 de diciembre de 2013. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-12632>

Real Decreto 2579/1980, de 24 de octubre, por el que se modifica el Decreto de 21 de julio de 1950 sobre reorganización de la Sección de "Mozos de Escuadra" de Barcelona. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 291, de 4 de diciembre de 1980, pp. 26838 <https://www.boe.es/eli/es/rd/1980/10/24/2579>

Organització Mundial de la Salut (OMS). (2022). Trastornos mentales. <https://www.who.int/es/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>

Organització de les Naciones Unidas. (2020). Principios y directrices internacionales sobre el acceso a la justicia para las personas con discapacidad. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2020/10/Access-to-Justice-SP.pdf>

Recio, M., Alemany, A. i Manzanero, P. (2012). La figura del facilitador en la investigación policial y judicial con víctimas con discapacidad intelectual. *Revista Española sobre Discapacidad Intelectual*, vol 43 (3), num. 243, pp. 54-68